

Högskolan i Kristianstad
Institutionen för ekonomi
RCR 00

Kandidatuppsats
FEK 790
Januari 2004

Självgranskningshot och exploateringsrisk

- Revisorns roll vid apportemission

Handledare:
Sven-Olof Yrjö Collin

Författare:
Heba Issa
Johanna Kristianson
Madeleine Nilsson

Abstract

The purpose with this thesis is to investigate if there is a threat when the accountant examines his/her own work at capital contributed in kind which make him/her dependent. We will also investigate how the accountant's independence interprets in different situations at capital contributed in kind, and if this can lead to a risk for exploitation of new owners and minority. To achieve our purpose we carried out a number of interviews with accountants, old owners, new owners and minorities.

We have derived three models from principal-agent theory. It is studied whether the accountant can be occupationally independent in his function as an agent. The models illustrate threat of self-examination, the risk for exploitation of new owners and the risk for exploitation of minority.

Empirical facts from the ten interviews were analysed and we discovered that there can be a risk that the accountant examine his/her own work at capital contributed in kind in connection with the closing balancing of the books. The analyses also show that there can be a risk for exploiting of the new owners and the minority.

Our conclusions are that a change in the law would solve the problems with the accountant examines his/her own work, the risk for exploitation of new owners and minority.

Sammanfattning.

Syftet med vår uppsats är att undersöka om det finns ett hot för revisorn vid självgranskningen av en apportemission att hamna i en beroendeställning. Samtidigt vill vi undersöka hur revisorns oberoende upplevs och uppfattas i olika situationer vid apportemission, samt om detta kan leda till en exploateringsrisk för nyägare och minoriteten. För att uppnå vårt syfte genomförde vi intervjuer med revisorer, gamla ägare, nya ägare och minoriteter.

Ur agentteori härleds våra tre modeller. Vi tittar på revisorn dels som agent åt principalen och dels som en oberoende yrkesutövare. Dessa modeller är: självgranskningshot, nyägareexploateringsrisk och minoritetexploateringsrisk.

Empirisk fakta från de tio intervjuerna analyserades och vi fann att det kan finnas en risk för självgranskningshot då revisorn granskar sin egen granskning vid årsbokslutet. Analysen tyder även på att det kan finnas en risk för exploatering för både nyägare och minoritet.

Vår slutsats är att en lagändring skulle lösa problemen med självgranskningshotet och minska risken för nyägar- och minoritetsexploatering.

Innehållsförteckning.

	SID.
1. Inledning.....	6
1.1. Inledning i ämnet.....	6
1.2. Syfte	7
1.3. Uppsatsens disposition	7
1.4. Definitioner	7
2. Metod	8
3. Allmänt om apportegendom	9
4. Teori.....	13
4.1. Inledning.....	13
4.2. Agentteorin.....	13
4.3. Situationsbeskrivningen.....	15
4.3.1. Självgranskningshot	15
4.3.2. Nyägareexploateringsrisk.....	16
4.3.3. Minoritetexploateringsrisk	17
4.4. Sammanfattning	18
5. Empirisk metod.....	19
5.1. Val av undersökningsmetod	19
5.2. Revisorer	21
5.3. Bolagen	21
5.4. Intervjufrågornas utformning.....	23
6. Analys	24
6.1. Inledning.....	24
6.2. Revisorer	24
6.2.1. Situation 1: Självgranskningshot	25
6.2.2. Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.....	27
6.2.3. Situation 3: Minoritetexploateringsrisk	29
6.3. Gamla ägare	30
6.3.1. Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.....	31
6.3.2. Situation 3: Minoritetexploateringsrisk	32
6.4. Nya ägare.....	33
6.4.1. Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.....	33
6.5. Minoritet.....	34
6.5.1. Situation 3: Minoritetexploateringsrisk	34
6.6. Fall inom situation 2.....	36
7. Slutsats.....	39

7.1. Förslag till fortsatt arbete.....	40
Källförteckning	41
Appendix	42
Bilaga 1. Presentationsbrev	42
Bilaga 2. Intervjufrågor	43

1. Inledning.

I detta kapitel går vi igenom vår problemställning samt vårt syfte.

1.1. Inledning i ämnet.

När ett bolag gör nyemissioner behöver detta inte nödvändigtvis ske i pengar. Det tillskjutande aktiekapitalet kan utgöras i form av egendom, till exempel fastigheter eller aktier, så kallad apportegendom.

Vid en apportemission skall en revisor utfärda ett apportintyg där han/hon bland annat ska ange värdet på egendomen och vilken värderingsmetod som har använts.

Svensk lag ger bolag en möjlighet att själva välja om de vill använda sin egen revisor eller en utomstående. I det fall det gamla bolagets egen revisor valts som granskare vill vi undersöka tre situationer då revisorers oberoende kan ifrågasättas.

Situation 1: Självgranskningshot.

Revisorns uppgift är att granska bolaget. Då en apportemission genomförs utökas hans/hennes uppgift till att även göra ett apportintyg. Är revisorn som gör apportintyget densamma som gör granskningen av det vid årsbokslutet, uppstår en jävsituation.

Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.

En ny ägare går in med apportegendom i ett aktiebolag. Den nya ägaren vill få egendomen så högt värderat som möjligt, medan den gamla vill hålla värdet nere. Revisor är tillsatt av de gamla ägarna, vilket kan medföra att revisor agerar i de gamla ägarnas intressen. Detta innebär att en exploateringsituation för den nya ägaren uppstår.

Situation 3: Minoritetexploateringsrisk.

En ny ägare går in med apportegendom i ett aktiebolag där det finns dominerande aktieägare och aktieägare som är i minoritet. En affärsöverenskommelse sker mellan den nya- och de dominerande aktieägarna. Härmed kan minoriteten missgynnas, och då uppstår minoritetsexploatering. Revisorn ska i denna situation opartiskt bedöma egendomen. Det kan finnas en risk att den dominerande delen i aktiebolaget påverkar revisorns yttrande.

Revisorn är den gemensamma nämnaren i alla tre situationerna, och vi vill se vilken roll revisorn utgör vid apportemission. Dennes yrkesroll är att vara en oberoende part, men vad händer om denne inte är det, påverkar det exploateringsrisken för nyägare och minoritetsägare

1.2. Syfte.

Vårt syfte med detta arbete är att undersöka om det finns ett hot för revisorn vid självgranskningen av en apportemission att hamna i en beroendeställning. Samtidigt vill vi undersöka hur revisorns oberoende upplevs och uppfattas i olika situationer vid apportemission, samt om detta kan leda till en exploateringsrisk för nyägare och minoriteten.

1.3. Uppsatsens disposition.

Vi kommer här att ge en kort överblick av hur vårt arbete kommer att vara upplagt. I kapitel 2 presenterar vi uppsatsens metod.

Vi har gjort en allmän beskrivning i kapitel 3 av vad apportemission innebär och vilka lagar som styr en sådan.

I nästa kapitel (4) redogör vi för agentteorin, samt för vår teori genom att gå igenom de olika situationerna den består av.

I kapitel 5 har vi tagit upp varför vår undersökningsmetod har valts. Vidare finns här en beskrivning över hur vi har tänkt och vilka problem vi stötte på då vi letade efter revisorer och bolag att intervjua. Här finns också en redogörelse för våra tankegångar kring intervjufrågornas utformning.

Vår analys i kapitel 6 innehåller en presentation över vad revisorerna anser om situation 1, 2 och 3, vad gamla ägarna anser om situation 2 och 3, vad nyägarna anser om situation 2, och till sist vad minoriteten anser om situation 3. Dessutom avslutar vi kapitlet med ett fall inom situation 2.

Avslutningsvis redogör vi för våra slutsatser i kapitel 7.

1.4. Definitioner.

Egen revisor: Den revisor som det gamla bolaget använder i årsbokslutsrevisionen.

Gamla bolag: De bolag som mot en del av sina aktier får betalt i form av apportegendom.

Majoritet eller dominerande ägare: Majoriteten i det gamla bolaget.

Minoritet: De aktieägare som äger mindre än 10% i det gamla bolaget

Nya bolag: De bolag som tillskjuter apportegendom.

2. Metod.

I detta kapitel redogör vi för de metoder vi har använt samt en argumentation för dessa.

Klarar revisorn alltid av att bibehålla sitt oberoende då han/hon även iträder sig rollen som agent? Vi försöker i detta arbete se hur relationerna ser ut mellan revisor och aktieägare vid apportemission. Utifrån teori och problemställning som arbetats fram skall vi titta på tre situationer som kommer att belysa detta. Detta gör vi genom att undersöka hur revisorn upplevs av aktieägarna och även hur revisorn själv upplever sin roll vid apportemission. Därför använder vi den förklarande ansatsen det vill säga deduktion.

Det finns tre sätt att nå kunskap, deduktiva, induktiva och abduktiva metoden. Den deduktiva metoden kännetecknas av att man utifrån befintliga teorier drar slutsatser om företeelser (Hartman, 2001), och det är på detta sätt vi har valt att arbeta i vår uppsats. Den induktiva metoden valdes bort på grund av att enligt Hartman (1998) *"observerandet skall inte styras av någon förutfattad mening eller någon teori, utan vara teorineutral"* (sid. 129). Med andra ord är dess utgångspunkt att utifrån empirisk fakta skapa en teori.

Det finns olika perspektiv att se på vad som händer i en organisation. Genom beslutsteorierna, som sammanför exempelvis individer till grupper, och evolutionär teori som främst inriktas på verksamhetens rutiner, får man en bild av vilka processer som förekommer i en verksamhet. Detta är för vårt arbete inte så intressant på grund av de inte visar vad som motiverar en uppdragstagarens handling och personliga målsättning. Vi kommer istället att se på de organisationer vi har valt ut genom ett agentteoretiskt perspektiv. (Bengtsson och Nygaard, 2002).

Vi försöker dra slutsatser genom att utgå ifrån den befintliga agentteori och tillämpa denna teorin på de modeller vi skapat. Sedan jämför vi teorin med den kunskap vi fått från intervjuer om revisorn som agent och hans/hennes roll vid apportemission och om självgranskningshotet och exploateringsriskerna.

Då vi vill se om vi kan få något stöd för våra antaganden genom en undersökning, anser vi att det bästa sättet för oss att genomföra den är genom expertintervjuer. Detta eftersom vi då kan få många variabler och som kan ge en bra informationsbas så att vi kan få en så rik bild av de tre situationerna som möjligt. Den bilden som vi fick är enbart baserad på de få intervjuerna vi genomfört och därför kan vi inte dra några generella slutsatser.

3. Allmänt om apportegendom.

I detta kapitel tar vi upp vad apportemission är för något och vilka lagregler som gäller vid apportemission.

Apportbestämmelserna är tvingande och är till för att skydda borgenärer, nuvarande och kommande aktieägare. Det är styrelsens uppgift att framställa grund för sin redogörelse, medan revisors uppgift är att bekräfta denna redogörelse. (Nerep, 2003)

Då ett aktiebolag bildas eller då någon vill köpa aktier i det brukar detta betalas in i form av pengar, men det behöver inte vara så. Aktietecknaren kan också ställa som villkor att få betala för sina aktier med annan egendom. Exempel på sådan egendom kan var fastigheter, patent, fordringar på utomstående eller aktier och andra bolagsdelar. (Rodhe, 2002) men enligt Patent- och registreringsverkets (PRV) praxis och 7 artikel i EGs andra bolagsdirektivet godkändes inte arbete eller tjänster som apportegendom, därför lagfästs denna praxis. Med andra ord, för att egendomen skall användas som apportegendom måste den upptas som tillgångspost i balansräkning, enligt ABL 2: 3 tredje stycke. (Andersson m fl, 2003)

Lagens huvudregel vid fondemission och kontantemission är att aktieägarna har företrädesrätt till de nya aktierna. Det är för att aktieägare skall ha möjlighet att bevara sitt inflytande och sin ställning över bolaget samt att han/hon kan ha intresse att vara med i emissionen som bolaget erbjuder till låg kurs. Men emissionen kan riktas till vissa rättssubjekt utanför aktieägare kretsen eller till viss/vissa aktieägare, alltså en avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, så kallad riktad emission. Avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt är giltig bara om det bestäms med minst två tredjedelar av stämmans angivna röster och företrädde aktier, enligt 4:2 andra stycke. Skälen till avvikelsen måste redogöras, enligt ABL 4: 4. Man kan ogilla och undanröja beslut om avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt om de strider mot generalklausuler i 8: 34 och 9: 37 ABL. De sistnämnda paragraferna innebär att varken bolagsstämman, styrelse eller en annan ställföreträdare för bolaget får fatta ett beslut, som kan ge otillbörlig fördel åt en aktieägare, eller till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare. (Andersson m fl, 2003) Vid apportemission förekommer inte företrädesrätt för de tidigare aktieägarna. Avsikten med att välja att göra en apportemission istället för en vanlig emission kan vara att bolaget är intresserat av att ta emot en speciell egendom som ersättning för dem nya aktierna av någon utomstående, eller att viss fordringsägare skall bli till en ny aktieägare i bolaget.

”Frågan om avvikelser från företrädesrätten kan aktieägarna sägas ta ställning till i samband med emissionsbeslutet, dock utan krav på kvalificerad majoritet. Saknar de själva möjlighet att tillskjuta den apportegendom det gäller kommer de inte heller i fråga som deltagare i emissionen. Å andra sidan har minoritetsaktieägare inget anspråk på att få delta i en apportemission ens i de fall de har möjlighet att tillskjuta den apportegendom det gäller”. (Andersson m fl, 2003, sid. 4:9-10)

Nya problem uppstår då betalning skall ske med egendom istället för pengar. Det första är att man måste med säkerhet kunna förvissa sig om att överföring av egendomen verkligen har skett från aktietecknaren till bolagets företrädare. Detta på ett sätt så att den inte längre kan utmätas hos aktietecknaren eller tas i anspråk av dennes eventuella konkursbo. Då ett tillskott sker i pengar uppstår inte samma problem eftersom dessa måste betalas in via ett bankinstitut, och man får då kontroll över att pengarna verkligen har betalats in.

Vad som är avgörande för att egendomen har tillförts bolaget är de sakrättsliga grundsatserna, vilket betyder att lösa saker och löpande värdepapper skall ha kommit i bolagets besittning.

En annan sak som kan vara avgörande är att denunciära gäldenären om att fordringen ha övergått till en ny fordringsägare. Det andra problemet är att se till att den tillskjutna egendomen inte tas upp till ett för högt värde i bolaget. Värdet på apportegendom får alltså inte understiga aktiernas nominella belopp och inte heller sättas högre än det verkliga värdet. En övervärdering av apportegendomen leder till att bolagets fordringsägare och aktieägare missgynnas eftersom de har betalat sina aktier kontant eller med icke övervärderad apportegendom. (Andersson m fl, 2003)

Det tredje problemet är apportegendomens ekonomiska värde. Tidigare nämndes det att apportegendomen skall upptas i balansräkningen som en tillgång av värde, men alla tillgångar med ett ekonomiskt värde behöver inte utgöra en tillgångspost i balansräkningen. Enligt t ex ÅRL 4: 14 skall bolagets egna aktier inte upptas som tillgång, och aktier som dotterbolaget äger i moderbolaget anses inte ha något värde. (Nerep, 2003)

Apportintyget skall utfärdas av en eller flera revisorer, men enligt nu gällande svensk lag finns det inga krav på att det måste vara bolagets egen revisor, det kan numera alltså utfärdas av en annan godkänd/auktoriserad revisor. Tidigare skulle granskningen av styrelsens redogörelse utföras av bolagets egen revisor, men detta krav upphävdes juli 2001. Detta för att främja för de svenska aktiebolag som är börsnoterade i USA. Det är bolagsstämman som utser revisorer för

granskningen, om bolagsordningen inte innehåller särskilda bestämmelser angående detta. Skulle problem uppstå för revisor då granskningen sker kan han/hon ta hjälp av en sakkunnig. Det är för att inte kunna ifrågasätta personens tillförlitlighet och kompetens. (Andersson m fl, 2003) I ABL 4: 6 och 4: 12 framgår det att i stiftelseurkunden skall en auktoriserad/godkänd revisor intyga att apportegendomen inte har värderats till ett högre värde än det verkliga värdet för bolaget. Intygandet skall också innefatta att egendomen är eller kommer att antas bli till nytta för bolagets verksamhet. (Smiciklas, 2000) Nerep (2003) skriver i sin bok att förarbetena till 1975 års ABL förklarar närmare detta rekvisit:

”Det skall alltså vara fråga om egendom som bedöms vara användbar i bolagets rörelse och ha en objektivt sett påtaglig betydelse för bolagets verksamhet.” (sid. 116)

Revisorn skall vidare, enligt ABL 2: 9 och 4:12, ange i sitt yttrande om det funnits några svårigheter för att uppskatta egendomens värde, och beskriva egendomen, samt ange vilken värderingsmetod som använts, det vill säga om tillgången har upptagits till marknadsvärdet eller till det bokförda värdet. (Andersson m fl, 2003) Stiftelseurkund skall skickas till PRV och blir där en offentlig handling så att även borgenärer (och andra intressenter) kan ta del av den. (Rodhe, 2002) När granskningen utförs av bolagets egna revisorer innebär det också att en eventuell minoritetsrevisor, som har utsetts av minoritetsaktieägarna (ABL 10: 9), skall delta i granskningen. I och med lagändringen har minoritetsrevisorer inte alltid rätt att vara med i granskningen, därför hänvisas minoriteten till de allmänna minoritetsreglerna, t ex utse en särskild granskare (ABL 11: 21), det vill säga om minoriteten misstänker

”att den revisor som har utsetts av majoriteten, eller enligt en bestämmelse i bolagsordningen, har tagit ovidkommande hänsyn eller på annat sätt har brustit i granskningen av styrelsens redogörelse, kan minoriteten begära att en särskild granskare utses för att undersöka dessa förhållanden”. (Prop. 2000/01: 87. sid. 15)

Enligt den sistnämnda paragrafen skall förslaget om särskild granskning väckas på bolagsstämman och biträdas av ägare för minst en tiondel av samtliga aktier, eller biträdas av ägare för minst en tredjedel av de vid stämman företrädda aktierna.

Enligt ABL kap 2: 3 tredje stycke skall stiftelseurkunden innehålla information om de omständigheter som kan vara viktiga för bedömandet av värdet på apportegendomen. Särskilt skall anges tecknarens namn, hemvist, samt det värde som egendomen beräknas tas upp i balansräkningen. Stiftelseurkunden skall också innehålla information som kan vara viktiga för att bedöma apportbestämmelsen. Denna

redogörelse skall anges av styrelsen som skall sedan granskas av en eller flera revisorer (4:6 ABL). Både yttrandet av revisorn och redogörelsen av styrelsen skall vara tillgängliga för aktieägarna minst en vecka innan beslutet om emissionen fattas, enligt ABL 4:4 första mening. Om dessa regler inte har följts är apportbestämmelserna utan verkan mot bolaget enligt ABL kap 2:3 femte stycke. I praktiken innebär det att en aktietecknare inte längre kan betala aktierna han tecknat med apportegendom, utan måste istället betala kontant.

I ABL 2 kap. 9 § andra stycket p.4 står det att revisorn skall beskriva apportegendomen samt ange värderingsmetoden som användes. Dessa bestämmelser kan man hitta även i EG: s andra bolagsdirektivet artikel 10 p.2, men det finns en skillnad. Enligt denna artikel skall apportintyget avges av en oberoende sakkunnig som utses eller godkänns av en myndighet eller domstol, och inte av en auktoriserad/godkänd revisor eller bolagets egen revisor.

Uppskjuten apport innebär t ex att stiftarna avtalar med bolaget att det efter registreringen, men inom två år, skall köpa en maskin från stiftarna. Priset på denna maskin är då vanligtvis högt. Kapitalet i bolaget urholkas och övriga aktietecknare kan lider ekonomisk skada. Ett avtal av den här typen blir enligt ABL kap 2: 9a endast giltigt om bolagsstämman godkänner det. (Smiciklas, 2000) Det är ändå inte alltid säkert att transaktionen blir giltig, på grund av att ett förvärv till överpris är en förtäckt vinstutdelning och därav blir ogiltig enligt ABL kap12. I ABL 17 kap. 3 § behandlar också uppskjuten apport och i samma paragraf står det att 2kap 9a-c § skall tillämpas då ett bolag omvandlas från privat till publikt aktiebolag. (Andersson m fl, 2003)

Till följd av Sveriges anpassning till EG: s krav (andra bolagsdirektivet artikel 11) gäller enligt ABL kap 2: 9a-c, att om bolaget avtalar med antingen stiftare eller aktieägare inom två år från registreringen, krävs bolagsstämman godkännande samt att förvärv av uppskjuten apport som beträffas i 2: 9a ABL skall offentliggöras. (Andersson m fl, 2003) Detta gäller då bolaget förvärvar egendom mot en ersättning som motsvarar minst en tiondel av aktiekapitalet. Bolagsstämmans godkännande krävs dock inte då förvärvet sker på en svensk eller utländsk börs eller på en auktoriserad marknadsplats eller som ett led i bolagets löpande affärsverksamhet. (Rodhe, 2002)

4. Teori.

I det här kapitlet presenteras de situationer där revisorns oberoende kan ifrågasättas. Det är dessa situationer som vi kommer att utgå ifrån vid de empiriska studierna. Vi har agentteorin som bas för att förklara förhållandet mellan revisorn och aktieägaren.

4.1. Inledning.

Att revisorn skall utföra sitt arbete på ett oberoende och opartiskt sätt är en självklarhet för många. Detta uppdrag låter enkelt i teorin men i praktiken är problematiken större än vad man först kan tycka. Frågan ställs på sin spets då revisorn skall utfärda ett rapportintyg. Detta på grund av att den grundläggande principen att revisorn skall behålla sitt oberoende ifrågasätts, då revisorn här kan granska sitt eget arbete och i sitt nära samarbete med sin klient, missgynna andra. Vi kommer i detta arbete att se från olika ägarperspektiv hur revisorns roll upplevs samt hur revisorer själva ser på sitt arbete vid rapportemission. Tre situationer kommer att ses utifrån dessa perspektiv. Dessa tre situationer härleds ur agentteorin, då uppdragsgivaren (principalen) här är aktieägarna och uppdragstagaren (agenten) här är revisorn.

4.2. Agentteorin.

Agentteorin beskriver relationen mellan två ekonomiskt agerande parter. Den ena parten kallas för principal och vill få ett uppdrag utfört. Den som väljer att ta emot det uppdraget och utföra det åt principalen kallas för agent. I en organisation finns det en stor mängd principal-agentförhållanden, och en individ som är agent i en relation kan vara en principal i en annan. (Nygaard och Bengtsson, 2002)

Problemet som uppstår i en sådan här relation är att principalen aldrig kan vara riktigt säker på att agenten har samma intressen, det vill säga, det finns alltid en osäkerhet att deras intressen skiljer sig åt och att agenten kommer att handla i eget intresse. Den stora frågan är då hur principalen med tillfredsställande säkerhet kan försäkra sig om att agenten handlar i hans/hennes intresse. Detta sker genom att parterna upprättar kontrakt mellan sig, som informerar om vad de förväntar sig, principalen vill få någonting utfört och agenten vill ha någonting för det jobb han utför. (Nygaard och Bengtsson, 2002)

Enligt kapitelförfattarna Ravn, Nygaard och Kristensen i Nygaard och Bengtsson, (2002), finns det sex grundläggande antaganden kring agentteorin:

1. Principalen och agenten är bägge nyttomaximerande.

Båda parter agerar för att få ut maximal nytta, men principal-agentrelationen är pareto-optimal, vilket innebär att då den enas nytta ökar så minskar den andres. Låt oss säga att revisorn har en stark relation till bolaget, då kan dennes nytta öka när det går bra för bolaget eftersom han/hon vill det väl och har större möjlighet att behålla sitt uppdrag som revisor. Aktieägarna i det gamla bolaget är positivt inställda till revisorn som tillvaratar deras intressen framför den nya ägaren. Detta medför att den nya ägarens nytta minskar.

2. Det finns en målkonflikt mellan principalen och agenten.

Principalen vill för en så liten ersättning som möjligt erhålla så stor nytta som möjligt av agenten. Agentens mål är istället det motsatta, det vill säga han/hon vill maximera sin ersättning utan att öka sin arbetsinsats. Denna målkonflikt finns alltid i relationen mellan principal och agent och inte någon specifik i vårt arbete.

3. Information mellan principalen och agenten är asymmetrisk.

Principalen hamnar i underläge då agenten har ett informationsövertag och kan på detta sätt tillskansa sig mer belöning än vad han/hon är värd, utefter den arbetsprestation han/hon har utfört. Revisorn blir informerad av majoriteten under förhandlingarna kring apportemissionen, men minoriteten har kanske inte möjlighet att bli informerade i samma utsträckning, då inträffar ett informationsövertag mellan revisorn och minoriteten.

4. Agenten är opportunistisk.

Agenten kan på grund av sitt informationsövertag handla för egen nytta. Revisorn kan mot ersättning sprida hemlig information om bolaget till utomstående.

5. Agenten handlar begränsat rationellt.

Agenten har inte tillgång till all information för ett rationellt beslutsunderlag, enbart ett informationsövertag. Agentproblemet hade inte funnits om inte även principalen handlar med begränsad rationalitet, eftersom då hade denne kunnat avslöja agentens otillbörliga beteende. Låt oss ta två exempel för att belysa problemet. Om den nya aktieägaren som tillskjutit egendom hade vetat att revisorn och den ursprungliga ägaren samarbetade hade han/hon förmodligen tagit ett mer rationellt beslut och valt en annan revisor, som den nya lagen nu ger en möjlighet till. Tittar vi på revisorns situation skulle denne tagit ett annat beslut om han/hon vetat att aktieägarna och en sakkunnig, som blivit tillfrågad att göra värderingen av egendomen, samarbetat för att höja värdet på egendomen och därmed vilseleda revisorn.

6. Agenten är riskovillig.

Det innebär att då agenten tvingas ta en högre risk med det egna bidraget kräver han/hon en högre kompensation för detta. Överför man detta på vår teori kan revisorn riskera sitt anseende mot t ex högre lön genom att låta sig påverkas av aktieägaren att agera i dennes intresse.

Det finns två typer av problem i en principal-agentrelation. Det första är *agentproblemet* vilket innebär att eftersom det antas finnas en skillnad i intressen mellan principal och agent, uppstår det en kostnad för principalen att övervaka agenten. Det andra är *riskproblemet*, parterna kan ha olika syn på vilken mängd risk de vill utsätta sig för. Det är ju lättare att vilja ha en högre risknivå när det handlar om principalens pengar, som i agentens fall. (Nygaard och Bengtsson, 2002)

Principalen har två sätt förutom kontraktet att minska den asymmetriska informationen. För det första genom *övervakning* av t ex kvalitén, vilket kan ske med hjälp av att en person anställs för detta. För det andra genom *bindning*, vilket innebär att det är agenten som vill få en övervakning t ex då han/hon arbetar på ackord. (Nygaard och Bengtsson, 2002) Tillämpar vi detta på vår teori sker övervakningen av revisorerna av den statliga Revisionsnämnden samt att revisorerna dokumenterar sitt arbete för att i efterhand kunna visa vad de har presterat.

4.3. Situationsbeskrivningen.

I situationsbeskrivningen här nedan kommer vi att gå igenom de tre olika situationerna som är självgranskningshotet, nyägareexploateringsrisken och minoritetexploateringsrisken.

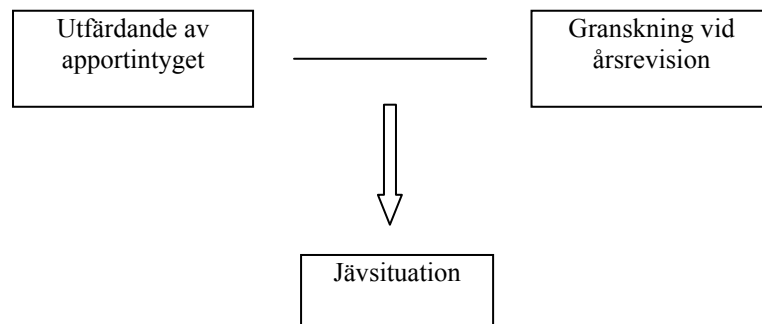
4.3.1. Självgranskningshot.

Enligt FAR:s rekommendationer skall prövning göras om det finns skäl att tro att revisorn är partisk eller om revisorns självständighet hotas (FAR:s revisionsbok 2002). När revisorn skall yttra sig om apportegendomens värde uppstår ett problem i och med att han/hon i ett senare led själv skall granska sin egen bedömning av värdet vid revisionsberättelsen till årsredovisningen.

På senare tid har en diskussion börjat föras om det inte är bättre att låta en utomstående revisor sköta granskningen till apportentyget enligt ABL 4:6 och 4:12. Detta mycket beroende på skillnader mellan den svenska och den amerikanska regleringen, problem uppstår då svenska bolag är noterade på den amerikanska börsen. I USA får inte bolagets revisor göra varken värdering eller granskning av apportegendomen, man anser då att han/hon förlorar sin oberoende ställning. (prop. 2000/01:87) Vidare i proposition 2000/01:87 står det:

”Den amerikanska Securities and Exchange Commission (SEC) anser nämligen att bolagets revisor förlorar sin oberoende ställning om han lämnar ett sådant yttrande åt bolaget. För det första skulle yttrandet innebära att revisorn tar ställning till värdet på apportegendomen på ett sådant sätt att han därmed inte kan göra en oberoende granskning av samma tillgång i nästa års revision”. (sid. 14)

Figur 1. Självgranskning.

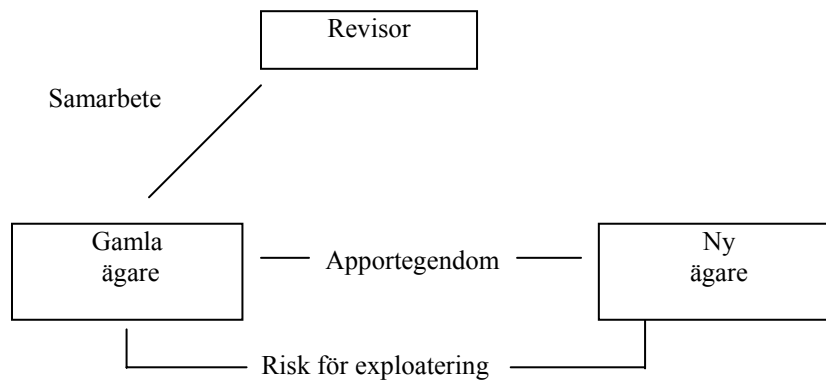
Figur 1: Revisorn har vid apportemission två uppdrag. Han/hon skall först utfärda ett apportintyg där en värdering av egendomen godkänds, och sedan vid årsbokslutet skall han/hon granska sitt godkännande. Den horisontella pilen visar denna konflikt. Detta leder till att revisorn har svårt att vara kritisk till sin egen granskning och därmed uppstår en jävsituation vilket visas genom den vertikala pilen.

4.3.2. Nyägareexploateringsrisk.

Man kan även läsa i propositionen 2000/01:87 där SEC hävdar att yttrandet av apportegendomen skulle *”innebära att revisorn samverkar med företagsledningen om att påverka aktieägarna att godkänna den föreslagna emissionen.”* (sid. 14)

I vårt arbete kommer vi att titta på relationen som finns mellan revisorn (agenten) och den gamla aktieägaren (principalen) då företaget gör en apportemission. Revisorn skall göra en granskning av apportegendomen som tillskjuts. Den nye ägaren vill att värderingen av egendomen skall bli så hög som möjligt, för att på så sätt få mer aktier i bolaget. Den gamla ägaren vill istället se en så låg värdering som möjligt för att slippa att betala med så många aktier. Revisorn skall gå in som en oberoende part och lösa denna konflikt som finns mellan ägarna. Då revisorn är vald av den gamla ägaren kan en konflikt uppstå då den andra parten kan känna osäkerhet över att revisorn inte är oberoende. Denne kan då vilja att en utomstående revisor går in och gör granskningen. Med andra ord kan denna konflikten uppstå på grund av revisorns nära samarbete med det gamla bolaget.

Figur 2. Nyägareexploateringsrisk.

Figur 2: På grund av revisorns samarbete med den gamla ägaren vid apportemission kan det finnas risk för exploatering av den nya ägaren om apportegendomen undervärderas.

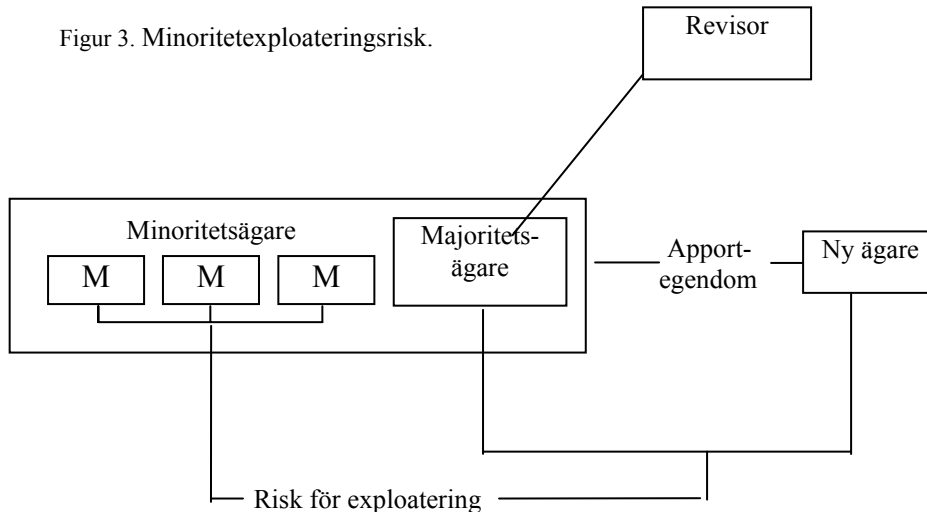
4.3.3. Minoritetexploateringsrisk.

Som vid nyägareexploateringsrisk tillskjuts apportegendomen i bolaget av en ny aktieägare. Skillnaden i det här fallet är att det nu finns både en minoritets- och en majoritetsaktieägare i det mottagande bolaget. Risken i den här situationen är när den nya ägaren och majoriteten kommer överens, och bortser från minoritetens intressen.

Minoritetens intressen kan åsidosättas då majoriteten av någon anledning vill att den nya aktieägaren skall bli delägare, och är beredd att ta in apportegendom som är övervärderad. Denna anledning kan vara att majoritetsägaren erhåller andra värden som uppväger den ekonomiska förlusten. Om det nya bolaget t ex har ett bra ryckte kan det gamla bolaget gynnas då det får ta del av det, om det får apportegendom i form av aktier.

En majoritetsägaren kan också vilja ta in en släkting i bolaget, vilket kan medföra att inflytandet ökas om deras intressen sammanfaller. Revisorn kan påverkas av majoriteten att agerar i dennes intresse, eftersom den har mer makt än minoriteten. Detta leder till att en risk för att minoriteten blir exploaterad. Majoriteten och revisorn har med andra ord, ett informationsövertag, som kan gynna deras ställning eller intresse och på så sätt kan minoriteten missgynnas.

Figur 3. Minoritetexploateringsrisk.

Figur 3: Den visar en exploateringsrisk för minoriteten som kan uppstå om ett samarbete sker mellan revisorn, majoritetsägaren och den nya ägaren.

4.4. Sammanfattning.

Här ovan har vi beskrivit de tre olika situationerna där man kan ifrågasätta revisorns oberoende. Självgranskningshotet innebär att det inte är självklart att revisorn är kritisk vid årsbokslutet. Nyägareexploaterings-risken innebär att om revisorn och gamla ägaren samarbetar kan detta missgynna den nya ägaren. Då majoritetsägaren i det gamla bolaget och den nya ägaren samarbetar kan en annan risk för att minoriteten missgynnas, det vill säga minoritetsexploatering.

Som uppdragstagare skall en agent agera enligt principalens intresse. Samtidigt tar vi upp i agentteorin att en intressekonflikt mellan agenten och principalen finns, som innebär att agentens och principalens intressen inte alltid stämmer överens.

Revisorn skall agera i sin yrkesrolls intresse, det vill säga vara oberoende och följa god revisorssed, så att inte revisorn riskerar sitt anseende. När revisorn åtar sig ett uppdrag att utfärda ett apportintyg blir han/hon även en agent, vilket betyder att det kan finnas tillfälle där revisorns oberoende ifrågasätts.

Det är intressant att se på de två ståndpunkter som här ovan har framkommit och som är lite av en paradox. I ena vågskålen har vi agenten som har fått ett uppdrag som skall utföras i principalens intresse. I den andra vågskålen finns revisorn, som i vårt fall även är agent. Denne får då problem eftersom han/hon måste uppfylla två roller som inte sammanfaller med varandra, det vill säga rollen som revisor och rollen som agent.

5. Empirisk metod.

I detta kapitel kommer vi att gå igenom varför vi har valt att göra vår undersökning genom intervjuer med parter som befinner sig i olika ställningar under en apportemission och vilka dessa parter är. Vidare beskriver vi hur vi har tänkt då vi utformade frågorna till respondenterna.

5.1. Val av undersökningsmetod.

Det uppsatsämne vi valt handlar om hur revisorers eventuella oberoende upplevs vid apportemission av olika aktieägare och även av revisorerna själva. Vi vill undersöka om det finns något självgranskningshot för revisorerna och exploateringsrisk för minoritetsägare och nyägare. Sist vill vi se om det finns något samband mellan revisorn och denna eventuella exploateringsrisk.

Då vi skulle välja vilken undersökningsmetod som var lämpligast valde vi bort den experimentella metoden. Denna kräver en kraftig reduktion av variabler, och enligt Lekvall och Wahlbin (1993) ”*aktivt styra och lägga till rätta den studerade verkligheten så att man får det man är intresserad av särskilt väl belyst*” (sid. 140), här tittar man alltså i en kontrollerad miljö enbart på hur den påverkade oberoende variabeln påverkar den beroende variabeln.

Detta är det motsatta till vad vi ville göra, därför att vi inte är intresserade av att påverka de oberoende variablerna. (Hartman, 1998) De oberoende variablerna i vårt fall är: revisorns relation till aktieägarna, revisorns strävan efter egennytta, och lagens utformning. De två första variablerna vill vi inte att påverka eftersom vår teori utgår ifrån agentteorin som beskriver relationen mellan två ekonomiskt agerande parter, det är just denna relation som är intressant för oss att titta på.

Den sistnämnda oberoende variabeln vill vi inte heller påverka, eftersom det inte är önskvärt att revisorerna bortser från lagen då deras arbete kretsar kring den i stor utsträckning och svaren hade då blivit meningslösa. Vi ville istället se ett eventuellt samband.

Denna sambandsundersökning ville vi genomföra med sex fallstudier. Begränsningen gjordes med tanke på den mängd tid vi har. Fallstudier valdes på grund av att vi ville se samband mellan de olika parternas attityder med varandra när dessa hade samma utgångspunkt. Tre av dem skulle visa nyägarexploateringsrisken där undersökningsobjekten, revisorn, nyägaren och gamla ägaren, får redogöra för sin syn på revisorns roll vid apportemission. Resterande tre fallen skulle visa

minoritetexploateringsrisken där vi byter ut nyägaren mot en minoritet. Vi ville kontakta sex revisorer som vi kunde intervju, och via dem få bolag som kunde bli våra objekt för undersökningen, på detta sätt hoppades vi på att få fullständiga fall.

Vi hade inte några färdiga svarsalternativ på frågorna, utan öppna svar. Svaren ville vi få så utförliga som möjligt, vilket skulle kunna medföra att respondenterna kanske inte själva ville lägga ner tid på att ge ett tillräckligt rikt skriftligt svar som vi skulle önska. Därför valde vi bort enkätundersökningen.

Hartman (1998) säger *”frågor som gäller intervjupersonernas kunskap om olika saker, deras attityder och hur de brukar bete sig i olika situationer, är svåra att fånga i några få svarsalternativ.”* (sid. 201),

Vidare menar Hartman att syftet med attitydfrågor är att intervjupersonen får förklara hur denne anser att verkligheten hänger samman. Detta tyder på att intervjuformer med öppna svar var att föredra i vårt fall. Detta leder oss till att använda de två andra intervjuformerna som finns och som vi ansåg passade oss bättre, nämligen personlig intervju och telefonintervju. Dock finns vissa nackdelar med att använda dessa intervjuformer. Kostnaderna kan bli högre, i vårt fall innebär kostnader enbart att tidsåtgången är stor och inte någon direkt monetär kostnad. Den intervjuade och intervjuaren kan påverka varandra och därmed kan en intervjuareffekt uppstå. Bristen på anonymitet kan medföra att respondenten inte svarar uppriktigt. Det kan även vara problematiskt att få respondenterna att avsätta tid till intervjuer, eftersom dessa tar lite längre tid i anspråk. (Eriksson och Wiedersheim-Paul, 2001) Den personliga intervjun och telefonintervjun ger en tvåvägskommunikation vilket minskar risken för missförstånd. Både respondenten och intervjuaren får en möjlighet att försäkra sig om att frågor respektive svar uppfattas på rätt sätt för att få så korrekt information som möjligt, svaren kommer sedan att utmynna i vår analys och slutsats. Det kan också vara bra för att kunna uppfatta nyanser och betoningar i svaren, som också kan ge information. (Eriksson och Wiedersheim-Paul, 2001)

Till intervjuerna tänkte vi använda en intervjuguide där frågorna skulle hjälpa oss att få den informationen vi behövde för att kunna besvara vår frågeställning. Då vi inte visste hur utförligt respondenterna skulle besvara våra frågor förbereddes i intervjuguiden särskilda följdfrågor som stöd. Enligt Lekvall och Wahlbins (1993) rekommendationer.

5.2. Revisorer

Revisorerna ville vi intervjua då vi hoppas att de kunde ge oss insyn i deras arbete i utfärdandet av apportintyg. Dessutom ville vi se hur de ställer sig till de tre olika situationerna som utgör grunden för vår uppsats. Vi bestämde oss för att försöka göra sex personliga intervjuer med revisorer för att från dem få våra sex bolag till fallstudierna. Dessa revisorer fick vi fram genom en sökning på Eniro:s hemsida efter revisionsbyråer i Kristianstad. Vi började sökningen i Kristianstad för att minska tidsåtgången för resor, men med tanken att vid behov utöka sökkretsen till fler städer. Detta visade sig dock inte behövas på grund av att revisionsbyråerna var tillmötesgående och det var förhållandevis lätt att boka tider för intervjuer ute på byråerna.

Vi började ringa och fick till att börja med tid för intervju hos fyra revisorer. Då vi varit på de två av dessa insåg vi att de inte var villiga att lämna ut information om vilka bolag som genomfört apportemission som vi hoppats på, trots att det är en offentlig handling. På grund av detta fick vi tänka om och istället för att fortsätta kontakta revisorer istället gå andra vägen, och själva söka upp bolag som genomfört apportemission och via dem få kontakt med de revisorer som utfärdat apportintyg.

Intervjuerna med revisorerna vi fick tag på via bolagen skedde över telefonen, på grund av att dessa är spridda över landet. I och med detta började vi inse att det kunde bli svårt att få fullständiga fallstudier. Därför ändrade vi på vårt sätt att söka information. Istället för fallstudier valde vi expertintervjuer och därigenom se vad revisorerna, gamla ägare, nya ägare och minoriteten allmänt ser på sin situation vid apport och inte vid något specifikt fall. Vi lyckades trots svårigheterna få ett komplett fall i situation 2 med nyägarexploateringsrisken.

För att underlätta sammanställningen av materialet bad vi om tillåtelse att få banda de personliga intervjuerna, detta gick bra hos båda byråerna. Vid den situationen att bandspelaren inte skulle fungera förde alla i gruppen anteckningar och direkt efter intervjutillfället satte vi oss och sammanställde informationen.

5.3. Bolagen

I början av vårt letande efter bolag när vi insåg att vi inte skulle få tillgång till bolagen via revisorerna kontaktade vi PRV med förhoppningen om att få en lista över bolag som nyligen gjort apportemission och utifrån den välja ut bolag att kontakta för att få en intervju. PRV informerade oss om att denna typ av sökning inte var möjlig, på grund av att de behövde bolagsnamn och organisationsnummer för att kunna göra en sökning.

Då vi började söka på Internet efter företag, fick vi enbart information om publika aktiebolag som genomfört apportemission. Vi valde att begränsa oss till dessa eftersom det visade sig svårt att hitta apportemissioner som genomförts av andra än publika bolag. Det är möjligt att mindre bolag i större utsträckning tillför annan egendom än aktier. Det hade varit intressant att titta på denna typ av transaktioner, för att få med olika värderingsproblem som eventuellt finns.

Av de bolag vi hittade valde vi ut ett antal som under de senaste åren tagit emot och tillfört apportegendom, dels för att se om bolagen valt att ta hänsyn till den nya lagens valmöjlighet att välja den egna revisorn eller annan revisor, och dels för att lättare komma i kontakt med människor som själva varit delaktiga i emissionsbeslutet och som har förhållandevis färsk information.

Ägarstrukturen letades upp via de gamla bolagens hemsidor för att sedan hitta minoriteten därifrån. Vi stötte emellertid på problem då vi skulle hitta minoriteter, eftersom långtifrån alla aktiebolag som gjort apportemission hade information om minoriteten på sin hemsida. Det skulle vara svårt och skulle ta för lång tid att få tag på privatpersoner som utgjorde minoriteten, istället valde vi att ta kontakt med olika fondbolag.

Därför har vi inte någon information om vad de egentliga minoritetsaktieägare anser om sin situation utan enbart vad deras förvaltare anser. Fondbolagen var något lättare att hitta och möjligheten att de skulle vara bättre insatta hoppades vi skulle vara större. Risken som vi fruktade för om vi istället valt privatpersoner, var att de inte skulle vara tillräckligt intresserade av att ta reda på fakta kring hur deras aktieinnehav förvaltas. Det värsta scenariot var att privatpersoner över huvud taget inte skulle veta vad apportemission var. Det var dock oerhört tidskrävande att inom fondbolagen hitta en person som var insatt i just apportemission och som kunde svara på våra frågor, så att vi kunde göra en intervju.

De nya bolagen var relativt lätta att hitta då de stod nämnda på Internet i samband med att de gamla bolagen informerade om att de genomfört en apportemission. Problemen här var istället att även om t ex ett av de nya bolagen fortfarande hade en egen hemsida som information kunde hämtas ifrån, så fanns bolaget oftast inte kvar i sin ursprungliga form utan hade strukturerats om och införlivats i det gamla bolaget. Detta medförde att det var svårt för oss att hitta individer som ursprungligen kom från det nya bolagen.

Vid telefonintervjuerna användes en högtalartelefon för att alla i gruppen skulle kunna höra respondenten och kunna föra anteckningar.

5.4. Intervjufrågornas utformning.

Utifrån problemställningen och de modeller som utarbetats började vi formulera frågor till de olika respondenterna.

Revisorerna befinner sig i en känslig situation eftersom de i sin yrkesroll både är en agent åt företagen men de är även en revisor, som måste agera oberoende. Därför har vi försökt att formulera frågorna på ett sätt att revisorerna inte känner att de hamnar i en försvarsposition. Detta är viktigt, eftersom vårt syfte med arbetet är att undersöka revisorns oberoende, och vi vill få så uppriktiga svar som möjligt. Vi försökte med tanke på detta utforma känsliga frågor så att respondenten upplever att han/hon själv är oberoende, men att andra kan ha fel och brister som man istället kan titta på och diskutera. Detta gjorde att vissa frågor formulerades i mer allmängiltiga termer och att vi därför ändå kan få en viss bild av hur revisorernas arbete påverkas under de situationer som vi vill få svar på i problemställningen.

Frågorna till revisorerna kretsade kring hans/hennes yrkesroll i de tre situationerna. Det vi ville få fram var vad revisorn själv ansåg om sitt oberoende, och vilka problem som kan uppstå vid granskning. Därmed ville vi se om revisorn upplever eller kan sätta sig in i de problem som vi har ställt upp i vår teori. Vi ville också se hur de ställer sig till lagändringen, om den har minskat risken för självgranskningshotet, och om denna eventuellt har påverkat deras praktiska arbete.

När vi tog fram frågor till gamla ägarna, nyägare och minoritet var vi noga med att inte använda ordet exploatering utan istället termen missgynning. Detta på grund av att exploatering är ett starkt ord och det kan kännas olustigt för respondenterna att medge att de utsätts för detta, det kan underlätta om man talar i lite mildare ordalag. Vi försökte också genom att ställa frågorna på lite olika sätt, eftersom det är möjligt att respondenterna inte har tänkt på ämnet från den synvinkeln som vi frågar.

6. ANALYS.

I detta kapitel ger vi först en kort överblick av hur dispositionen ser ut. Därefter går vi i tur och ordning igenom vad som framkommit om de tre situationerna under våra intervjuer med revisorer, gamla ägare, nya ägare och minoriteter. Avslutningsvis har vi fört samman de tre parterna inom situation 2 och gjort ett fall på detta.

6.1. Inledning

För att lättare få en överblick av vårt analyskapitel, kommer här en kort beskrivning av hur vi har tänkt. Först tar vi upp vilka attityder som har framkommit under de intervjuer som vi haft med revisorer, nyägare, gamla ägare och minoriteter. Dessa är uppdelad efter de tre olika situationerna som vi har utgått från även i teorikapitlet, eftersom det är utifrån dem som vår frågeställning är uppbyggd och hela vårt arbete kretsar kring.

Dessa situationer är självgranskningshotet, nyägareexploateringsrisken och minoritetexploateringsrisken. Till varje situation finns inte attityder från alla, utan enbart från de parter som är involverade i respektive situation. Detta innebär att attityder angående självgranskningshotet har vi tagit enbart från revisorerna. Detta eftersom vi ansett att det är bara de som är tillräckligt insatta för att kunna svara på frågor angående det.

Självgranskningshotet är ett problem och en del av analysmodellen som revisorer inför varje nytt uppdrag får brottas med. För att belysa nyägareexploateringsrisken har vi tagit attityder från revisorer, nyägare och gamla ägare.

Till den sista situationen, minoritetexploateringsrisken har vi tagit attityder från revisorer, minoriteter och gamla ägare. Sist vill vi se hur attityderna ser ut mellan parterna revisor, nyägare och gamla ägare då dessa har varit med vid samma rapportemission, det vill säga en fallstudie inom situation 2.

Respondenterna har numrerats på grund av att bevara deras anonymitet.

6.2. Revisorer.

Vi börjar vår analys med att titta på vad de revisor vi intervjuat anser om de tre situationerna.

6.2.1. Situation 1: Självgranskningshot.

De revisorer vi talat med arbetar på liknande sätt, de berättar att de följer ABL och FAR:s rekommendationer. Det låter bra eftersom det är de riktlinjer som finns, men om vi tittar närmare på dem kan vi se att det inte är så lätt som det ser ut att vara. Lagen säger numera att bolagen får välja att ta in en annan revisor än den egna. Det är ett bra steg på väg, men det innebär ändå en möjlighet för bolagen och revisorer att välja den egna revisorn till att göra granskningen både vid apportemissionen och vid årsbokslutet. Enligt analysmodellen skall en revisor avsäga sig ett uppdrag om han/hon tvingas granska sitt eget arbete, men det är trots allt bara en rekommendation, även om den är en kraftfull sådan. Det innebär att självgranskningshotet för oberoendet som vi undersöker kan uppstå.

Enligt revisorerna finns det inte några mallar eller rutiner för arbetet med att utfärda apportintyg. Revisor 2 förklarade att en apportemission inte är en vardagshändelse, och vi antar att det är därför rutiner inte har utvecklats. Även om det hade funnits så är det inte troligt att det skulle kunnat motverka risken för självgranskning, eftersom problemet ligger i att det är samma person som granskar och inte på vilket sätt denne gör det på.

Fyra revisorer kunde förstå problematiken i att oberoendet kunde bli hotat om samma revisor genomförde granskningen både vid apportemissionen och vid årsbokslutet. Revisor 3 menade att det aldrig går att undvika att en sådan situation kan inträffa. Revisor 1 hävdar att det är svårt att som bolagets revisor kritisera en värdering som denne själv har gjort. Detta motsvarade våra förväntningar. En något förvånande ståndpunkt framkom från revisor 5 som inte ansåg att oberoende kan uppstå eftersom bolagets apportegendom bedöms vid revisionen på samma sätt som annan egendom som bolaget förvärvar. Vi anser dock att hur kompetent en person än är i sitt arbete kan det ändå vara svårt att titta på sitt eget arbete helt objektivt.

De revisorer som utvecklade sitt svar ytterligare berättade att revisorn brukar göra värderingen i den mån denne kan genomföra den, till exempel värdering av apportegendom i form av ett varulager, som normalt ändå ingår i en revisors arbetsuppgifter. Vi anser att även om revisorn i sitt normala arbete värderar till exempel varulager, och säkert gör det mycket bra, blir det ändå en skillnad vid apportemission, eftersom revisorn då måste granska sitt eget arbete vid årsbokslutet, vilket går emot analysmodellen som är revisorernas ledstjärna. Vid ett årsbokslut utan apportemission gör revisorn värderingen av till exempel varulagret enbart i samband med årsbokslutet, och därmed uppstår inte den risken för självgranskning.

Problemet kunde enligt revisor 1 motverkas genom att en utomstående värderingsman, som är specialiserad på egendomens särart till exempel

fastigheter och industrimaskiner, gör värderingen. Revisorerna 1, 2, 4 och 5 tar in dessa värderingsmän då de anser att de på grund av bristande kunskap om egendomens värde, inte kan göra en bedömning av apportegendomen. Dessa experter skall inte ha någon koppling till företaget. Värderingsmannen skall skriva ett värderingsintyg, som revisorn skall granska och avgöra om värderingen som är gjord är rimlig och utifrån detta utfärda ett apportintyg. Revisorerna tycks se det som en lösning på problemet med självgranskningen. Men vi tycker ändå att de förbiser risken för självgranskningen vid de tillfällen som de gör granskningen själva, även om de kan värdera egendomen korrekt, så granskar de ändå sitt eget arbete vid årsbokslutet (se figur 1). Att revisorerna granskar sitt eget arbete kan bero på att de har möjlighet till det enligt svensk lag och att det är lättare att inte blanda in en ytterligare part. Revisor 2 tror att det i de små bolagen kan bero på det nära samarbetet och att revisorn ändå sköter allt annat.

Revisor 2 fortsätter dock med att säga att ett yttrande om apportegendomen kan förhindra en oberoende granskning vid revisionen vid årsbokslutet, eftersom det är en konsultation utöver den vanliga revisionen. All konsultation måste man bedöma om det står i strid mot revisionsarbetet. Sker detta så måste man ta in en annan revisor från någon annan revisionsbyrå.

Enbart revisor 2 hade ansett att det ibland kunde vara bättre att en annan revisor gått in och utfärdat apportintyget. Då revisorerna tidigare uttalat sig om att de kunde se att oberoendet kunde hotas vid apportemission, anser vi det konstigt att de i praktiken inte kan se något tillfälle som det kan vara lämpligt att en oberoende part går in.

Revisor 2 å sin sida hade själv varit med om ett tillfälle då denne blivit tillfrågad av en annan revisor att granska apportegendom som en oberoende part. Vi gör den bedömningen att han/hon därmed kan se att sådana tillfällen finns. Skall man se strängt på analysmodellen så innebär den att revisorer aldrig får granska sitt eget arbete, till exempel apportintyg, även om de enligt lagen har möjlighet att göra det.

Alla revisorerna kände till, och var positivt inställda till lagändringen. Revisor 1 tror att den är ett första steg för Sverige att efterlikna den amerikanska regleringen helt, och att bolagens egna revisor kommer att strykas vid apportemission om några år. Revisor 2 ger oss kommentaren att den ligger bra i tiden och att revisorn då aldrig kan hamna i strid med sitt oberoende. Revisor 3 anser att den i högsta grad är aktuell i och med den nya analysmodellen. Revisor 4 tycker att den är bra i de fall då det finns faktorer som gör att oberoendet hotas. Revisor 5 ställde sig likgiltigt inför den.

Det är underligt att de flesta är positivt inställda till lagändringen då merparten tidigare har sagt att de inte har sett tillfällen då det varit bättre att en annan revisor gått in och utfärdat apportintyget. Det kan kanske

bero på att det är svårare att se sig själv som beroende, men däremot har de lättare att se andra i den situationen.

Ingen av revisorerna kunde se någon förändring i sitt praktiska arbete till följd av lagändringen. Även om revisorerna inte ser någon förändring i sitt arbete, så innebär lagändringen ändå en förändring, eftersom den ger dem en ny möjlighet som de inte hade förut, nämligen att välja bort eller avsäga sig uppdraget att utfärda ett apportintyg.

Här ovan har vi sett att revisorerna överlag är positiva till lagändringen. De flesta revisorerna kunde se att en självgranskning kan finnas vid apportemission, men de ser värderaren som en lösning på problemet. Vi tycker däremot att självgranskningen ändå kvarstår och därmed är revisorn inte oberoende.

6.2.2. Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.

Revisorn måste enligt lag hålla sig oberoende gentemot alla parter som är med i affären. Vi skall här försöka få fram vad revisorerna anser om situation 2, som innebär att den nya ägaren blir exploaterad. Föreligger det någon risk enligt revisorerna?

Enligt revisor 2 så skall all konsultation bedömas om det står i strid mot revisionsarbetet. Om så är fallet måste man ta in en annan revisor från någon annan revisionsbyrå. Här kan revisorn anse att det är bättre att avstå från uppdraget om han anser sig stå närmare den gamla ägaren och bolaget än den nya ägaren.

Frågan är om revisorn kan gå ut och säga detta, och begära att en annan utomstående revisor tar uppdraget. Då kan man undra om revisorn överhuvudtaget är oberoende gentemot andra intressenter, revisorns egentliga roll som oberoende part blir helt utspelad. En revisor som känner en sådan gemenskap med de gamla ägarna och bolaget kommer få svårt att göra den oberoende granskning som lagen föreskriver.

Revisor 1 tror att det är ovanligt att de mindre bolagen som tillför egendomen är insatta i den nya lagen och att de därför inte känner till möjligheten att använda en utomstående revisor. Enligt revisor 2 kommer inte initiativet att välja en annan revisor från någon annan än revisorn själv. Revisor 3 hävdade att det är en fråga som styrelsen får ta ställning till, och att revisorn inte är med i den diskussionen. Det kan varieras från en revisor till en annan och beroende på hur självkritiska de kan vara. Vi kan tänka oss att det kan vara när ett annat bolag tillskjuter egendom, och att det vill få en oberoende revisor, då kan diskussionen föras dem emellan. Revisor 4 kan tänka sig att det har hänt att bolagen som tillfört apportegendom velat ha en annan revisor men denne har inte varit med om det. Inte heller revisor 5 har varit med om detta.

Vi finner detta intressant eftersom de kanske inte är medvetna om den exploateringsrisk som vi utgår ifrån i vår teori, eller att de hamnat i en underlägsen ställning i förhandlingssituationen och därför inte kräver en utomstående revisor. Hur kan det komma sig att svaren skiljer sig så markant åt mellan revisorerna?

Det kan bero på att apportemission är ovanligt förekommande som revisorerna antytt tidigare. Det finns kanske inte någon större kunskap hos revisorerna som man kanske skulle önska inom detta ämnesområde och revisorerna känner sig osäkra inför frågorna om vad som egentligen gäller. En sådan okunskap kan orsaka att den nya ägaren kommer att bli exploaterad. Om det är ovanligt att de mindre bolagen som skall tillföra egendom har kunskap om lagen kan de gamla ägarna utnyttja denna situation som det medför. Här skulle revisorn kunna informera om lagen och därmed ge de nya ägarna en chans att ta detta i beaktande för att minska risken för exploatering.

På frågan om revisorerna upplevt det svårt att bibehålla sin oberoende ställning då en ny ägare har gått in med apportegendom så svarar revisorerna 1,3, 4 och 5 att de inte upplevt något sådant. Revisor 1 säger att revisorn vid varje nytt uppdrag skall gå igenom analysmodellen och testa sitt oberoende och kan därför inte se att några ytterligare svårigheter skulle uppstå vid apportemission. Intressant är att revisor 3 utvecklar sitt svar med att säga att revisorn arbetar för det gamla bolagets bästa, vilket ändå tyder på att en beroendeställning kan föreligga eftersom revisorn skall se till alla aktieägares även de nya ägarnas, och andra intressenter bästa såsom kreditgivare. Revisor 2 kan däremot se att det finns extra svårigheter och att man därför skall ta in en extern värderare som styrker egendomens värde. De flesta av revisorerna som vi intervjuade kunde inte se att det kunde vara svårt att hålla sig oberoende vid apportemission, detta trots att analysmodellen är en stark ledstjärna i en revisors arbete och att de kontinuerligt skall söka efter situationer där ett oberoende kan uppstå, för att därmed kunna undvika dem.

Respondenterna var överens om att det är ovanligt att bolagen väljer att ta in en annan revisor. Intervjupersonerna 2, och 4 hade aldrig varit med om det. Revisor 2 menar att det beror på att det finns en bra relation mellan bolagen och revisorn, och att denne ändå sköter allt annat. Beslutet ligger istället på revisorn om denne anser att det behövs. Vi ser ändå att även den nya ägaren skall kunna komma med ett sådant initiativ i de fall de inte är nöjda med värderingen som gjordes under förhandlingarna och därför vill ta in en annan revisor för att få ett opartiskt utlåtande. Beslutet hamnar hos aktieägarna i det gamla bolaget om de accepterar att ta in annan revisor. Gör de inte det finns det en möjlighet att det nya bolaget drar sig ur affären eller går med på den men trots det känner sig missgynnade och därav blir exploaterade.

Revisor 1 och 5 kunde inte se att det fanns tillfällen då andra revisorer kan uppleva svårigheter att bibehålla sin oberoende ställning i ett nära samarbete med den gamla ägaren. Revisor 3 sade samma sak men motsäger sig själv då denne tidigare har sagt att revisorn arbetar för bolagets bästa. Revisor 2 och 4 säger att de kan se att andra revisorer kan hamna i denna situation. Revisor 2 är konsekvent i sina svar, det vill säga kan se både sig själv och andra få problem att hålla sig oberoende.

Jämför vi revisor 4 svar till den tidigare frågan med denna fråga ser vi ett tydligt exempel på att det kan vara svårt att se sina egna brister men däremot lättare att se andras. Då denne inte själv säger sig upplevt problem med att hålla sig oberoende men kan se att andra kan få detta problem. Detta förhållningssätt visar på att revisorn kan se att det finns en klar exploateringsrisk även om denne revisor inte kan se sig själv som oberoende.

När vi har talat med revisorerna har vi fått olika svar huruvida en exploateringsrisk finns av den nya ägaren. Några anser att det är obefintligt medan andra ser att det kan uppstå. Vi ville i vårt arbete se om en exploatering kan ske, och här kan vi se att vissa revisorer kan se det. De revisorer som anser att problemet finns har kanske ett bättre utgångsläge att arbeta efter att eliminera risken så mycket det går och därmed blir extra försiktiga i sin granskning. Om det nu finns ett sådant problem och revisorerna inte ens ser det kan detta leda till att den nya ägaren och dess apportegendom inte får den uppmärksamhet som den kräver.

Inte några av revisorerna trodde att det var vanligt att initiativet om att ta in en annan revisor kom från de nya bolaget. En orsak till detta kan vara att mindre bolag inte är insatta i lagen. Svaren från revisorerna skiljer sig åt, det kan bero på att apportemission inte är så vanligt förekommande. De flesta revisorerna hade inte upplevt svårigheter att bibehålla sin oberoende ställning.

6.2.3. Situation 3: Minoritetexploateringsrisk.

Revisor 4 har inte sett någon övervärdering av apportegendomen och menade att det ibland finns en osäkerhet om apportvärdet under värderingen, men man kan om en sådan situation uppstår ta hjälp av en expert för att säkerställa värdet. Två revisorer har varit med om en övervärdering, revisor 1 hävdade att vid ett tillfälle har han/hon vägrat att skriva på apportintyget och begärde att en specialist skulle göra värderingen och inte styrelsen. Revisor 3 utvecklade sitt svar lite mildare och menade att det är en förhandlingsfråga och att man kan skriva ner det höga värdet på egendomen så att det inte behöver komma upp till bolagsstämmans vetskap. Revisor 5 hade samma åsikt som de andra revisorer då det gällde att ta hjälp av en utomstående sakkunnig, för att revisorn skall kunna bedöma det verkliga värdet.

Denna övervärdering av apportegendomen missgynnar inte bara minoriteten utan även de övriga aktieägarna, menade revisor 1, 2 och 3. Vidare menade revisor 1 att den aktieägare som gynnas av övervärderingen på bekostnad av de andra aktieägarna, får då flera aktier än vad han/hon skulle ha fått om egendomen värderats på rätt sätt.

Vi blev uppmärksamma på revisor 4 svar, att det handlar om osäkerhet vid värdering och att det inte handlar om en övervärdering. Enligt oss, kan denna osäkerhet leda till ett icke korrekt apportintyg utfärdas och som i sin tur kan leda till att andra aktieägare missgynnas, speciellt minoriteten eftersom dessa är inte så stora att de kan påverka något. Den andra observation som vi iakttog är att bolagsstämman inte får kännedom om en övervärdering av apportegendom har skett, i och med detta får minoriteten inte heller kännedom om det.

Varken minoriteten eller andra aktieägare kan alltså bedöma styrelsens arbete. Detta är den normala arbetsgången vid affärsbeslut eftersom styrelsen skall få bolaget att överleva på lång sikt, medan aktieägare kan köpa aktier för kortsiktiga mål till exempel att få en snabb vinst. Därför är det viktigt att minoriteten inte får full insyn i styrelsens arbete. Aktieägare kan vara konkurrenter till bolaget, och därför är det viktigt att de inte får information som kan skada företaget. För att undvika att styrelsen leder företaget till att gynna dem själva, väljer stämman en revisor som skall vara en oberoende part mellan dem. Fallerar revisorns arbete som en kontrollfunktion, som det finns risk för här, så har inte minoriteten någon chans till att få sina intressen tillgodosedda.

En övervärdering av apportegendomens värde kan alltså förekomma vid något tillfälle, men en sådan övervärdering behöver inte gå igenom då revisorn kan vägra att skriva på apportintyget. Revisorn är till för att styrka apportegendomen värde, men skulle ett högt värde på egendomen gå igenom innebär det att minoritetsaktieägare kan missgynnas och revisorn kan hamna i en beroende ställning.

6.3. Gamla ägare

Vi går nu över till att titta på vad de två personerna som representerar de gamla ägarna anser om den exploateringsrisk för de nya ägarna och för minoriteten som vi antar föreligger och som vi redogjort för i vår teori.

6.3.1. Situation 2: Nyägarexploateringsrisk.

Under intervjuerna med två respondenter, som varit i rollen som gamla ägare, började vi med några frågor angående situation två som innebar om de upplevt att en missgynning av de nya ägarna har skett.

Båda bolagen hade använt sin egen revisor och ansåg att de hade en bra relation mellan sig. Redan här kan man se att det finns en risk för att det nya bolaget skall bli missgynnat, i och med att revisorn redan har en relation med det andra bolaget, även om varken revisorn eller det gamla bolaget ser det.

Bolag 1 talade om att de tyckte att det var bättre att använda den egna revisorn, på grund av att denne främst ser till deras bästa och inte till det tillskjutande bolaget. Frågan här är om bolaget har en korrekt bild av hur deras revisor arbetar. Har de det så innebär det att deras revisor inte klarar av sin uppgift att upprätthålla en opartisk ställning gentemot båda bolagen. Detta innebär i så fall att det nya bolaget blir missgynnat.

I bolag 2 hade både VD:n, som vi talade med, och ekonomichefen tidigare själva varit revisorer och de ansåg att revisorn hade gjort ett bra jobb. Vidare berättade de att revisorn hade fått de handlingar som bolagen hade tagit fram, men revisorns fortsatta arbete hade sedan skett utanför bolagen, därför var de ändå inte insatta i vad revisorn gjort eller hur denne hade granskat apportegendomen. Detta kan tyda på att även om bolaget säger att revisorn gjort sitt jobb som oberoende part, så kanske de ändå inte tänkt närmare på vad oberoende part innebär.

Båda bolagen ansåg att en apportemissionsaffär är en förhandlingsfråga mellan det nya bolaget och det gamla bolaget, och att det därför inte kan ske en missgynning av det nya bolaget. Som tidigare nämnts är revisorns roll att intyga att egendomen kommer vara till nytta för ett bolag, och för ett bolag kan egendomen vara till så mycket nytta att ett högre pris kan vara motiverat, även om det inte skulle vara det för ett annat bolag.

Det kan ändå finnas situationer då en part av olika skäl mindre frivilligt går in i en affärsöverenskommelse. Ett sådant skäl kan vara om ett bolag för att kunna överleva tvingas sälja en del av sina aktier till ett bolag som då tillskjuter apportegendom. Det tillskjutande bolaget kan utnyttja att det andra bolagets desperata situation och därmed få till stånd en apportemission där egendomen är kraftigt övervärderad. Det är av den anledningen viktigt att revisorn i alla lägen förhåller sig oberoende och agerar då egendomens pris och värde inte stämmer överens, eftersom det är han/hon som trots allt har sista ordet.

Bolag 1 kände inte till lagändringen men kunde ändå på initiativ från den egna revisorn tänka sig att ta in en annan revisor. Bolag 2 kände till att det skett en lagändring och ansåg att den kunde vara bra om det fanns faktorer som hotade oberoendet. Från detta svar kan man se att antingen finns det en stark tilltro till revisorn och till att denne sköter sitt arbete, eller också att de två respondenterna i sin roll som gamla ägare kanske inte bryr sig så mycket om revisorn är oberoende eller inte, eftersom de inte direkt påverkas av de eventuella följderna. Indirekt kan de påverkas

om det nya bolaget känner sig missgynnad och av den anledningen väljer att kliva av affären.

Vi tyckte att respondenternas svar kring den första situationen var intressanta eftersom de visar på att deras bild av en revisors arbete inte helt stämmer överens med hur revisorsrollen enligt regler och normer skall utövas. Frågan som vi tog upp tidigare, om det är bolagens bild av revisorn som är snedvriden eller om det är revisorerna som inte klarar av att vara oberoende, kvarstår fortfarande.

Gamla bolagen använder sig av bolagets egen revisor vid apportemission, eftersom de har bra relation till varandra och att revisorn kommer att se till det gamla bolagets bästa och inte till det nya bolaget. Initiativet att välja en annan revisor än bolagets egen skulle kunna komma från själva revisorn och inte från det gamla bolaget. Någon exploatering av nya bolag kunde inte ske, menade de gamla bolagen, eftersom det är en förhandlingsfråga mellan dessa bolagen. Trots de gamla bolagens syn att det nya bolaget inte blir missgynnade anser vi att beroende på hur man ser på situationen, det vill säga om det nya bolaget är i en underlägsen ställning och att en risk för exploatering kan inträffa.

6.3.2. Situation 3: Minoritetexploateringsrisk.

I den fortsatta intervjun ville vi se vad de gamla ägarna ansåg om situation tre, som handlar om det finns någon minoritetexploateringsrisk.

Inget av bolagen hade en minoritet som var av en avvikande åsikt angående apportemissionsbeslutet. Bolag 2 kunde tänka sig att om det hade funnits, så skulle den kunna ha missgynnats, eftersom affären antagligen hade genomförts ändå, på grund av att en minoritet har små möjligheter att påverka, även om den hade tagit längre tid. Den motiveringen i svaret var ungefär vad vi väntade oss.

Ett aktiebolag är skapat att vara auktoritär och fungera på det sättet att ju fler aktier desto mer makt, alltså man kan köpa sig den makten genom att förvärva mer aktier och på det sättet är ett aktiebolag uppbyggt så att majoriteten vinner i affärsbeslut. Ser vi till vår frågeställning så innebär det att en minoritet av en annan åsikt i bolag 2 troligtvis hade missgynnats om revisorn hade godkänt värdet på apportegendomen. Som tidigare nämnt är apportemissionsaffär en förhandlingsprocess där parterna kommer överens om apportvärdet. Enligt bolag 1 fanns minoriteten dock inte med under förhandlingen, eftersom mötena hölls i hemlighet. Som vi ser det kan detta leda till att en exploateringsrisk kan förekomma eftersom de därför inte kan påverka beslutet. Vi anser inte att minoriteten kan missgynnas på grund av ett samarbete mellan det gamla och det nya bolaget. Oavsett vad som händer mellan parterna före revisorn utfärdar sitt apportintyg, så är det revisorn som har avgörandet i sin hand då denne skall avgöra om värderingen är rimlig.

Sammanfattningsvis kan man säga att de gamla ägarna vi intervjuade hade svårt att se att en nyägare kunde bli exploaterad men de kunde däremot se att risken var större för att en minoritet skulle bli det.

Några av de gamla ägarna kunde se att en minoritet kan bli exploaterad, på grund av att det inte har så stora möjligheter att påverka och att de i ett fall inte ens var med under förhandlingarna.

6.4. Nya ägare

I detta avsnitt skall vi titta närmare på vad den nya ägaren anser om den exploateringsrisk som vi antar föreligger och som vi redogör i vår teori. Där förutsätter vi att det finns en risk att den nya ägaren kan komma att bli missgynnad av det gamla bolaget och vars revisor vill värna om detta eller att revisorn har ett nära samarbete med ägarna.

Eftersom vi tyvärr bara har fått en intervju med en ny ägare kommer analysen endast utgöras från denna källa.

6.4.1. Situation 2: Nyägareexploateringsrisk.

Då den nya ägaren säger att revisorn uppfattades som oberoende men att man aldrig kan veta säkert då det inte finns något icke subjektivt. Denne menar att allt ligger i bedömarens ögon. Detta skulle kunna medföra att en risk finns att den nya ägaren kan bli exploaterad eller i varje fall känna en osäkerhet huruvida revisorn är oberoende eller ej. Respondenten anser vidare att revisorn lätt kan hamna i svåra lägen då ett kund- och leverantörsförhållanden lätt uppstår mellan revisorn och bolaget. Även om den intervjuade upplevde att revisorn bibehöll sitt oberoende kan man tolka detta som om det alltid kan finnas en risk för att revisorn inte fullföljer uppdraget korrekt.

Den nya ägaren kände till lagändringen och med detta kan man säga att respondenten kan begära av det gamla bolaget att en utomstående revisor går in och utfärdar apportintyget för att minska risken för att ett lägre värde på egendomen blir godkänd av revisorn.

Enligt respondenten sker det ofta att apportegendom blir både övervärderad och undervärderad. Värdet på egendomen ser man ofta inte förrän det gått ett tag då man kan avgöra om den varit till nytta för bolaget.

Det fallet som respondenten tar upp rör en apportemission där den nya ägaren själv hamnade i ett bättre förhandlingsläge där utgången för affären hade stor betydelse för det gamla bolagets överlevnad. Där skulle säkert andra anse att värdet på egendomen inte var jämförbart med vad

det gamla bolaget fick betala. Respondenten gav ett annat exempel på en gång där revisorn godkände en apportemission där bolaget hade en stor kassa men det visade sig inte ge något större värde för företaget på sikt. Här godkände revisorn apportegendomen utan att göra en noggrannare värdering. Av detta kan vi utläsa att revisorn har ett tungt ansvar och en svår uppgift när denne ska se om värderingen har gått rätt till och om egendomen kommer att bli till nytta för företaget. Vi anser här att det kan föreligga en risk som medför att både den nya ägaren kan komma att få för lite betalt men också att det gamla bolaget kan få betala för mycket för egendomen. Kommer den nya ägaren och gamla bolaget överens om att egendomen skall värderas för högt kan aktieägarna i det gamla bolaget bli exploaterad om det senare visar sig att egendomen på sikt inte genererar så mycket nytta som det gamla bolaget hade räknat med.

Den nya ägaren uppfattade revisorn som oberoende med en viss tveksamhet. Det är svårt för revisorn att helt hålla sig objektiv. Den nya ägaren kan se att det finns en risk för att värdet på egendomen inte blir rätt värderad och att revisorn trots detta kan komma att skriva ett apportintyg. Sammanfattningsvis kan den nya ägaren se att en undervärdering kan missgynna den nya ägaren och att en övervärdering kan missgynna aktieägarna i det gamla bolaget.

6.5. Minoritet

I den här delen kommer vi att titta på var minoriteten anser om den minoritetexploateringsrisk som vi har ställt upp i vår teori.

6.5.1. Situation 3: minoritetexploateringsrisk.

Valet av minoritet som vi ville intervjua föll på två stycken fondbolag, dessa hoppades vi skulle kunna svara på frågor som berör den tredje situationen, vilken innebär, om minoriteten upplevt att de missgynnats av de gamla ägarna, samt hur dessa upplevt revisorns roll vid apportemission.

När det gäller vetskap om lagändringen kände minoritet 1 till den och tyckte att den var bra för att en eller flera utomstående revisorer har då möjlighet att granska apportegendomen, medan minoritet 2 inte kände till den, men denne trodde att det kunde öppna möjlighet för bolagen att fritt välja revisorer.

Vi insåg att det kunde finnas en risk för att minoriteten inte skulle känna till att man kunde välja en annan revisor än bolagets egen på grund av att den just är i minoritet och kanske inte anser det lika viktigt att vara insatt i allt som händer i bolaget. Stora aktieägare har kanske mer motivation till att vara mer insatta eftersom det då gäller mer pengar.

Minoritet 1 kunde också se vilken möjlighet lagändringen medförde, alltså att granskningen kommer att utföras av en opartisk part. Trots att minoritet 1 kände till lagändringen, visste denne inte om det var vanligt om bolagen tog in en annan revisor än bolagets egen, eftersom minoritetsägare inte brukar vara med vid emissionsbeslut.

Minoritet 1 hävdar vidare att minoritetsaktieägarna kan vara av en annan åsikt än den som de övriga aktieägarna har lagt fram, till exempel har det hänt att minoriteten ansett att priset på apportegendomen var för högt. Denne menade också att kunna påverka beror på hur stort inflytande minoriteten har, men det handlar också om att förhandla med olika bud för att kunna påverka eller motverka ett beslut man är emot.

Vi kan alltså se det så att hänsyn tas enbart i den bemärkelsen att så fort minoriteten har så pass många aktieposter som stödjer deras åsikt. Aktiebolag är auktoritära och fungerar på så sätt att ju mer aktier man förvärvar, desto mer makt får man och därmed kan man vara med och påverka beslut. Med andra ord kan en exploatering av minoriteten förekomma och då på grund av att ett aktiebolag fungerar precis som det är tänkt, att majoritetens åsikt skall vinna.

Det som väckte vår uppmärksamhet var minoritet 2 svar, att minoritetsägarna vid ett tillfälle hade en annan åsikt än majoriteten och att hänsyn då ändå togs, tyvärr kunde inte ett mer utvecklande svar ges på grund av denne inte minns på vilket sätt. Här antar vi att dessa minoritetsägare var så pass stora att deras opinion av den anledningen inte åsidosatts, eftersom enligt lagen kan minoriteten som har en tiondel av röster begära en särskild granskare och på så sätt påverka ett beslut.

På frågan om de upplevt att revisorn tog mer hänsyn till majoriteten på grund av ett eventuellt nära samarbete mellan den och revisorn, var svaret från respondent 1 mycket intressant. Svarets kärna var att man absolut kan utgå ifrån det, och att värderingen av apportegendom är en förhandlingsfråga, och att det därför är lätt för revisorn att göra sin bedömning utifrån värderingsintyg, eftersom han/hon inte riskerar så mycket. Intervjupersonen hävdade vidare att värderingsintygen görs av firmor som får bra betalt och som även har andra affärer ihop med bolagen. Här kan vi tydligt se av intervjuarens påstående att revisorns oberoende kan ifrågasättas på grund av ett sådant samarbete och detta kan medverka till att den minoritet vi intervjuade anser att en risk för missgynning kan föreligga.

Intervjuperson 2 har inte varit med om en övervärdering av apportegendom, men respondent 1 hade däremot varit med om det, och gav som exempel perioden under åren 1999 till 2000, då IT-bolagen var för högt värderade. Revisorerna utfärdade trots denna övervärdering apportintyg. Prissättningen idag anser respondenten är bättre, mer rimliga nivåer och det är idag lätt att säga att det var dåliga beslut. Vi kan se att

det är möjligt att missgynningen av minoriteten kan variera med landets hög- och lågkonjunkturer. Vid en högkonjunktur tror fler människor på en optimistisk framtid och är kanske av den anledningen mer benägna att acceptera en övervärdering av en apportegendom. Minoriteten kanske är av en annan åsikt än majoriteten på grund av att de inte har ryckts med på samma sätt.

Minoriteten var positivt inställda till lagändringen även om det bara var en av dem som visste om den sedan tidigare. De viste inte om det var vanligt att bolagen tog in en annan revisor. En minoritet upplevde att hänsyn tas enbart i de fall som de har tillräckligt mycket aktier för att på det sättet påverka. Den ena minoriteten tyckte att en risk för missgynning kunde förekomma. En av minoriteterna gav som exempel på övervärderingsproblem för några år sedan då IT-bubblan brast.

6.6. Fall inom situation 2.

Här i detta avsnitt kommer vi att analysera ett fall där parterna består av en revisor, en ny ägare och en gammal ägare. Någon intervju med en minoritetsägare fick vi inte tillgång till. Emission vi skall titta på skedde efter lagändringen. Vi vill se om det fanns någon risk att den nya ägaren blev exploaterad. I detta fallet ägde den nya ägaren ett bolag som blev apportegendom som skulle gå över till det gamla bolaget. Förhandlingarna hölls hemliga av majoriteten i det gamla bolaget och av det nya bolaget, minoriteten fick ingen insyn i dessa. De får inte någon möjlighet att bilda sig en uppfattning och kan därför varken ställa sig positiva eller negativa till affären. En möjlig anledning till att de gamla ägarna och nyägarna handlar som de gör kan vara att de inte vill att företagsinformation skall läcka ut. Minoriteten kan vara privatpersoner som inte inser vikten av att informationen hålls hemlig tills förhandlingarna är över. Ett annat skäl kan vara att konkurrenter äger minoritetsposter och att bolaget därför inte vill att minoriteten är närvarande. Syftet med denna åtgärd är förmodligen inte att missgynna minoriteten utan för att skydda bolaget, även om det i sin förlängning kan bli så.

Den nya ägaren anser att revisorn har varit oberoende men säger också att man inte kan veta helt säkert då det inte finns något helt objektivt. En annan syn på revisorn framkom när vi intervjuade den gamla ägaren som helst ville ha företagets egna revisor eftersom den intervjuade ansåg att revisorn arbetade för företagets bästa.

Revisorn ansåg inte att någon större risk för att den nya ägaren skall bli exploaterad eftersom denne menar att revisorn inte har någon egen vinning av att godkänna ett för lågt värde. Revisorn säger att han/hon inte har upplevt att det varit svårt att förbli oberoende även om denne har haft ett nära samarbete med den gamla ägaren, men i nästa andetag säger

denne att han/hon arbetar för företagets väl och ve. Revisorn ansåg vidare att det är lätt att arbetet rullar på och att man inte ser när någon annan bör gå in och göra granskningen.

Frågan här är hur revisorn egentligen agerar i detta läge. Han/hon säger både att denne inte tror att någon exploatering av nyägaren sker men även att revisorn arbetar för företagets bästa och att de har ett nära samarbete. Revisorn motsäger sig själv, och det kan därför innebära att denne har svårt att se att en jävsituation har uppstått. Det är kanske lite här problemen ligger, att det är så svårt för en revisor som är involverad i processen att se sitt oberoende. USA har kanske kommit på lösningen, att genom reglering tvinga både bolagen och revisorer att ta in en utomstående part. Det finns ett förväntningsgap mellan det gamla bolaget och revisorn. En reduktion av nyägareexploatering sker som i detta fallet när den nya ägaren känner till lagändringen. Om denne velat kunde denne försökt få företaget att gå med på att ta in en annan utomstående revisor.

Både den nya ägaren och gamla ägaren anser att värdet på apportegendomen är en förhandlingssak. Den nya ägaren tillägger dock att värdet på den apportegendomen som tillsköts var rätt värderade. Andra utomstående kanske också skulle ifrågasätta om detta var rimlig. I detta fallet var det gamla bolaget i en utsatt position där emissionen var avgörande för dess fortsatta överlevnad. Enligt den nya ägaren händer det ofta att egendom både blir över- och undervärderad men att det är svårt att se i förväg innan apportegendomen visar vilka effekter den medfört.

Revisorn anser att det är svårt att bedöma en egendoms värde. Om revisorn tycker att värdet är uppenbart för högt värderat, går denne in och agerar för att motverka detta. Vi kan se att det finns en risk att en ny ägare kan komma att missgynnas. I detta fallet frågar vi oss om det inte har varit tvärt om, då kanske ett för högt värde på egendomen kan ha blivit godkänt. Det gamla bolaget har haft en pressad situation vilket kan ha medfört att det istället måste ha accepterat ett övervärde.

Den gamla ägaren anser att det är bäst att använda den egna revisorn, men kan ändå i samråd med den egna revisorn och på dennes initiativ tänka sig att ta in en annan revisor. Den nya ägaren tycker att det går bra att använda det köpande bolagets revisor. Revisorn tycker att lagändringen är bra för att man då kan välja, men han/hon kan inte se motiv till att avstå från uppdraget och låta en utomstående göra granskningen.

Våra reflektioner över detta är att den gamla ägaren verkar lita på sin revisor och följer dennes råd. Den nya ägarens svar tyder på att denne också litar på revisorer och att denne sköter sitt arbete efter deras yrkesetik. Men även kanske på grund av att denne inte har någon insikt i att de kan missgynnas. Revisorn visar här ytterligare att det kan vara

svårt att se sitt eget beroende. Denne säger att det är bra med lagen men kan inte se när den skall tillämpas.

7. Slutsats.

I detta kapitlet redogörs för vilka slutsatser vi har kommit fram till genom vårt arbete samt vilken lösning vi kan se på problemen. Dessutom ges det tips till vidare forskning.

I vårt arbete har vi undersökt vad några revisorer och aktieägare anser, för att sedan se om deras åsikter stämmer överens med vår teori. Då respondenterna inte är så många kan vi inte dra några generella slutsatser, utan istället tittar vi bara på hur attityderna är hos de olika respondenterna i de olika grupperna.

Revisorer vi intervjuat anser sig följa lagen och FAR:s rekommendationer. Detta anser vi inte räcker eftersom revisorerna trots detta kan hamna i en partisk situation på grund av att lagen tillåter att bolagen använder sin egen revisor både vid apportintyget och vid årsbokslutet. Fyra av de intervjuade revisorerna kunde se att en revisors oberoende vid årsbokslutrevisionen kan hotas av självgranskningen och därmed hamnar i en jävsituation, detta trots att lagen och rekommendationerna följs. Vi hävdar, till skillnad mot vad en av revisorerna menade, att jävsituationen inte kan motverkas av att en utomstående expert tas in för att värdera egendomen, eftersom det är revisorn som ändå är den som till sist bedömer om värderingen är rimlig då han/hon utfärdar apportintyget. Därmed uppstår alltså ett självgranskningshot för oberoendet.

Trots den positiva inställningen till lagändringen, såsom respondenterna uttryckte sig, är det inte vanligt att en annan revisor än bolagets egen utfärdar apportintyget samt att ingen förändring i revisorernas praktiska arbete har skett. Lagen har inte medfört någon stor förändring i frågan om självgranskningshotet, därför anser vi att lagen bör utformas strängare så att bolagen tvingas att ta in en annan revisor, än bolagets egen, för att utföra granskningen över apportvärderingen. Då kan man motverka självgranskningshotet.

Vår teori säger att när revisorn har ett nära samarbete med den gamla ägaren uppstår en risk att den nya ägaren blir exploaterad när revisorn skall granska värdet på apportemissionen.

De flesta revisorerna ansåg att någon beroendeställning inte kunde uppstå därför att de anser sig efterleva god yrkessed och kunna bibehålla sitt oberoende. Vi finner att det ändå finns en risk för detta, eftersom en revisor berättade att denne arbetar för bolagets bästa. Dessutom finns det alltid en risk för att revisorer som agent, handlar efter eget intresse och inte följer lagar och rekommendationer. Både revisorer och nyägarna

kunde se att det finns en risk för att revisorerna kan hamna i en beroendeställning till den gamla ägaren på grund av ett nära samarbete och att revisorn därför inte förhåller sig oberoende. Vår slutsats blir därför att det finns ett samband mellan revisorn och nyägarexploateringsrisken.

Man skulle kunna införa i lag och rekommendationer att revisorn alltid skall ta in en extern värderare eller en annan revisor som inte har någon koppling till bolaget eller till bolagets revisor, för att styrka värdet av apportegendomen och för att undvika att revisorn misstänks handla i det gamla bolagets intresse. Denna externa värderare eller en annan revisor bör väljas av någon myndighet och inte av någon av de inblandade parterna. Detta för att undvika påverkan från den väljande parten.

Det som vi vidare ville titta på var, om minoriteten kan missgynnas om det vid förhandlingar mellan det gamla bolaget och det nya bolaget bestäms att apportegendomen skall övervärderas, och om revisorn då godkänner denna övervärdering.

Vi anser att revisorn kan vara partisk på grund av att svensk lag ger möjlighet till att bolagets egen revisor utfärdar apportintyget. Dessutom framkom det under intervjuerna att vissa respondenter inte kände sig helt försäkrade om att revisorn i alla lägen var opartisk. Därmed anser vi att om revisorn inte är oberoende, kan det finnas en risk för att minoriteten missgynnas. Med andra ord kan vi finna ett samband mellan revisorn och minoritetexploateringsrisken.

Slutligen anser vi att en lagändring som innebär att bolagen tar in en annan revisor än bolagets egen revisor vid apportemission skulle innebära en lösning på alla tre situationerna för att undvika revisorns beroende. En lösning för att minska risken för de båda exploateringsriskerna är att genomföra en lagändring som innebär att revisorerna tvingas ta in extern värderare.

7.1. Förslag till fortsatt arbete.

Revisorn kan börja identifiera sig med bolaget, och börja se till dess bästa, och då komma ifrån sin oberoenderoll som revisor. Revisorn ser inte enbart till ägarnas behov utan också till att de anställda inte skall bli arbetslösa. Det kan också vara fråga om ett gammalt familjeföretag som gått i arv i flera generationer och därför vill revisorn det väl, och har svårt att se på värderingen objektivt.

Ett annat tips för fortsatta studier är att titta på andra intressenters syn på revisorns roll vid apportemission, till exempel kreditgivare såsom banker och leverantörer.

Källförteckning.

Publicerade källor:

Andersson, Sten, Johansson, Svante & Skog, Rolf. (2003) *Aktiebolagslagen – En kommentar Del I med supplement 2*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Andersson, Sten, Johansson, Svante & Skog, Rolf. (2003) *Aktiebolagslagen – En kommentar Del II med supplement 2*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn. (2001). *Att utreda, forska och rapportera*. Malmö: Liber Ekonomi, Liber AB.

Föreningen Auktoriserade Revisorer. (2002). *FARs Revisionsbok 2002*. Stockholm: FAR Förlag AB.

Hartman, Jan. (1998). *Vetenskapligt tänkande*. Lund: Studentlitteratur.

Hartman, Jan. (2001). *Grundad teori*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Svante. (2001). *Nials Svensk associationsrätt i huvuddrag 8:de Uppl.* Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Lekvall, Per & Wahlbin, Clas. (1993). *Information för marknadsföringsbeslut 3:dje rev. Uppl.* Göteborg: IHM Förlag AB.

Nerep, Erik (2003). *Aktiebolagsrättslig analys*. Stockholm: Stiftelsen MercurIUS.

Nygaard, Claes & Bengtsson, Lars. (2002) *Strategizing 1:a Uppl.* Lund: studentlitteratur.

Rodhe, Knut. (2002). *Aktiebolagsrätt 20:de Uppl.* Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Smiciklas, Martin. (2000). *Associationsrättens grunder 2:a Uppl.* Lund: Studentlitteratur.

Offentliga tryck:

Revisors yttrande om apportegendom m.m. Proposition 2000/01:87. (14 mars 2001). Stockholm: Justitiedepartementet.

EGs andra bolagsdirektivet (77/91/EEG).

Appendix.

Bilaga 1. Presentationsbrev.

Hej!

Vi är studenter på högskolan i Kristianstad och skriver på vår kandidatuppsats inom revision. Vi talades vid tidigare och kom överens om en intervjutid den.....

Syftet med vårt arbete är att undersöka revisorns roll och hans/hennes oberoende vid apportemission.

Vi tycker det är intressant att titta på problematiken kring apportemission då det skedde en lagändring i juli 2001.

I den bifogade filen följer de frågor vi tänker ställa under intervjun.

Om Ni önskar vara anonyma kommer vi att behandla Era uppgifter konfidentiellt.

Tack på förhand

Johanna Kristianson 044-126306

Heba Issa 0707-917751

Madeleine Nilsson 044-212273

apport@rixmail.se

Har Ni några frågor kan Ni höra av er till oss.

Handledare: Sven-Olof Yrjö Collin

Docent/associate professor

tel:044-203119

e-mail: sven-olof.collin@e.hkr.se

Bilaga 2. Intervjufrågor.

Frågor till Nya ägaren

1. Kan du berätta om hur hela händelseförloppet gick till, från det att det bestämdes att en apportemission skulle genomföras till det att transaktionen var genomförd. Kan du berätta om hur du upplevde revisorns roll vid apportemissionen? Kan du beskriva vad revisorn gjorde och hur han/hon granskade apportegendomen? *(Vi vill få en övergripande bild av händelseförloppet samt se uppfattningen av revisorns roll)*
2. Känner ni till lagändringen som innebär att bolagen har möjlighet att välja mellan den egna revisorn eller en annan revisor? Vad anser ni om den? *(Hade ni tyckt det varit bättre med en utomstående revisor, om nej, kan ni tänka er att det finns fördelar att välja en utomstående revisor? Skulle ni kunna tänka er att välja en sådan i framtiden? Vi vill se om det finns en medvetenhet om lagändringen och vad de anser om den. om de svarar att de vill ha en utomstående revisor skulle det innebära att de inte litar på revisorns oberoende och upplever sig exploaterade)*
3. Vilken revisor var det som utfärdade apportintyget, var det bolagets egen eller togs den nya lagen i akt och anlätades en annan revisor för detta uppdrag? Om det inte var bolagets egna revisor från vilken part kom initiativet till att anlita en utomstående revisor? Vem/vilka valde sedan den nya revisorn? *(Vi vill se om de utnyttjar möjligheten att välja en annan revisor än bolagets egna)*
4. När ni gick in som en ny ägare, kände ni då att revisorn bibehöll sin oberoende ställning då denna kanske hade ett nära samarbete med den gamla ägaren? *(Följdfråga till 2 för att få en vidare bild över deras eventuella exploateringshot)*
5. Finns det några situationer då detta skulle kunna uppstå? *(Följdfråga till 4)*
6. Har detta samarbete missgynnats er? På vilket sätt? Hur löstes det? *(Följdfråga till 4)*
7. Har ni upplevt att apportegendomen som ni tillskjutit har undervärderats av det gamla bolaget? Har revisorn trots detta utfärdat ett intyg över granskningen? Om ja, vad kan skälet till det varit? *(Vi vill se om en exploatering skett av den nya ägaren och om revisor har handlat enligt god revisionssed)*

Frågor till Majoriteten/Gamla bolaget

1. Kan du berätta om hur hela händelseförloppet gick till, från det att det bestämdes att en apportemission skulle genomföras till det att transaktionen var genomförd. Kan du berätta om hur du upplevde revisorns roll vid apportemissionen? Kan du beskriva vad revisorn gjorde och hur han/hon granskade apportegendomen? *(Vi vill få en övergripande bild av händelseförloppet samt se uppfattningen av revisorns roll)*

2. Känner ni till lagändringen som innebär att bolagen har möjlighet att välja mellan den egna revisorn eller en annan revisor? Vad anser ni om den? Hade ni tyckt det varit bättre med en utomstående revisor? Skulle ni kunna tänka er att välja en sådan i framtiden? *(Vi vill se om en medvetenhet finns hos majoriteten om lagändringen och vad de anser om den)*

3. Vilken revisor valde ni till att utfärda apportintyget, var det bolagets egen eller togs den nya lagen i akt och anlätades en annan revisor för detta uppdrag? Från vilken part kom initiativet till att välja en annan revisor än bolagets egna revisor? Vem valde sedan den nya revisorn? *(Vi vill se om bolaget känner till lagen samt om de utnyttjar möjligheten att välja revisor)*

4. Fanns det en minoritet som var av en annan åsikt än majoriteten? Tog ni någon hänsyn till minoritetens åsikt vid apportemissionen? *(Vi vill se om en risk för minoritetsexploatering fanns)*

5. Tror du att en apportemission kan genomföras där minoriteten missgynnas? På vilket sätt kan minoriteten missgynnas? Har du sett fall där detta har hänt? *(Följdfråga till 4)*

6. Var den nya ägaren av en annan åsikt vad det gällde värderingen av apportegendomen? Och hur löstes detta eventuella problem? *(vi vill se om en risk för exploatering fanns)*

7. Tror du att en apportemission kan genomföras där den nya ägaren missgynnas? På vilket sätt kan den nya ägaren missgynnas? Har du sett fall där detta har hänt? *(följdfråga till 6)*

Frågor till Minoriteten/Gamla bolaget

1. Kan du berätta om hur hela händelseförloppet gick till, från det att det bestämdes att en apportemission skulle genomföras till det att transaktionen var genomförd. Kan du berätta om hur du upplevde revisorns roll vid apportemissionen? Kan du beskriva vad revisorn gjorde och hur han/hon granskade apportegendomen? *(Vi vill få en övergripande bild av händelseförloppet samt se uppfattningen av revisorns roll)*

2. Känner ni till lagändringen som innebär att bolagen har möjlighet att välja mellan den egna revisorn eller en annan revisor? Vad anser ni om

den? *(Vi vill se om en medvetenhet finns hos minoriteten om lagändringen)*

3. Vet du vilken revisor utfärdade rapportintyget, var det bolagets egen eller togs den nya lagen i akt och anlätades en annan revisor för detta uppdrag? Från vilken part (revisorn, aktieägarna) kom initiativet till att välja en annan revisor än bolagets egna revisor? Vem valde den nya revisorn? *(Vi vill se om minoriteten känner till lagen samt om de kan/vill påverka revisorn eller/och majoritetens val av revisor)*

4. Hade ni som minoritetsägare en annan åsikt än majoriteten? Togs det hänsyn till er åsikt? På vilket sätt i så fall? Försökte ni förhindra emissionen? Hur? *(Vi vill se om det eventuella exploateringshotet upplevs)*

5. Upplevde ni att den revisor som utfärdade rapportintyget tog mer hänsyn till majoriteten än till er på grund av ett eventuellt samarbete mellan majoriteten och revisorn? *(Följdfråga till 4)*

6. Hade ni tyckt det varit bättre med en utomstående revisor? Varför? *(Följdfråga till 5)*

7. Har ni upplevt att rapportegendomen som ni tillskjutits har övervärderats av det gamla bolaget? Har revisorn trots detta utfärdat ett intyg över granskningen? *(Följdfråga till 4)*

Frågor till revisorer.

1. Vad händer då någon av de företag Ni sköter revisionen för bestämmer sig för att göra rapportemission? *(vi vill genom denna fråga få en övergripande bild över revisorns arbete)*

2. Hur arbetar Ni, finns det någon mall eller rutin för hur man når fram till slutresultatet som är intyget? *(vi vill se hur värderingen och granskningen går till)*

3. Enligt ABL 4:12 ska revisorn avge ett yttrande om rapportegendomen där han/hon ska beskriva den och ange vilken värderingsmetod som har använts. Kan ett sådant yttrande förhindra en oberoende granskning vid revisionen vid årsbokslutet? *(vi vill genom denna fråga se vad revisorn anser om första situationen, dvs självgranskningshotet)*

4. Har det skett någon gång att Ni ansett det varit bättre att en annan godkänd/auktoriserad revisor går in och utfärdar intygen, för att undvika eventuell självgranskning? *(vi vill se vad revisorerna anser om revisorns oberoende)*

-
5. Vad anser Ni om lagändringen som infördes juli 2001, som innebär att bolagen nu kan välja att använda den egna revisorn eller en annan godkänd/auktoriserad revisor? (*vi vill se om lagändringen har minskat risken för självgranskningshotet, situation 1*)
6. Kan du se några förändringar i ditt praktiska arbete till följd av lagändringen? (*följdfråga för att få ett utförligare svar till fråga 5*)
7. Har Ni märkt om det är vanligt att bolagen väljer att ta in en annan godkänd/auktoriserad revisor än bolagets egen? (*vi vill se om lagen har lett till att man utnyttjar den valmöjligheten bolaget har*)
8. Vilka svårigheter tror du kan uppstå om man är en annan revisor än bolagets egen? Tex att denne är mindre insatt i bolaget? (*vi vill se nackdelen med lagändringen*)
9. Har det hänt att det bolaget som tillför egendomen har velat att en annan revisor ska gå in och granska. Varför ville i så fall detta bolag få en annan revisor? Togs någon hänsyn till detta bolags önskan? (*för att undersöka vår teori ang. situation 2*)
10. När en ny ägare har gått in med en apportegendom, har du då upplevt svårigheter i att bibehålla din oberoende ställning då du kanske har ett nära samarbete med den ursprungliga ägaren? (*vi vill se om revisorn anser att det finns en situation 2*)
11. Tror du att det finns tillfällen då andra revisorer upplever detta problem, eller till och med går så långt att han/hon blir partisk? (*följdfråga till fråga 10 och situation 2*)
12. Enligt 4:6 skall revisorn avge ett yttrande, över styrelsens redogörelse, som skall lämnas till bolagsstämman. Har det hänt att du upptäckt en övervärdering av apportegendomen? Om Ni inte har upptäckt en sådan situation, kan Ni ändå se att den kan förekomma? Kan denna övervärdering missgynna minoriteten och på vilket sätt? Vad kan en revisor göra för att motverka detta? (*situation 3*)